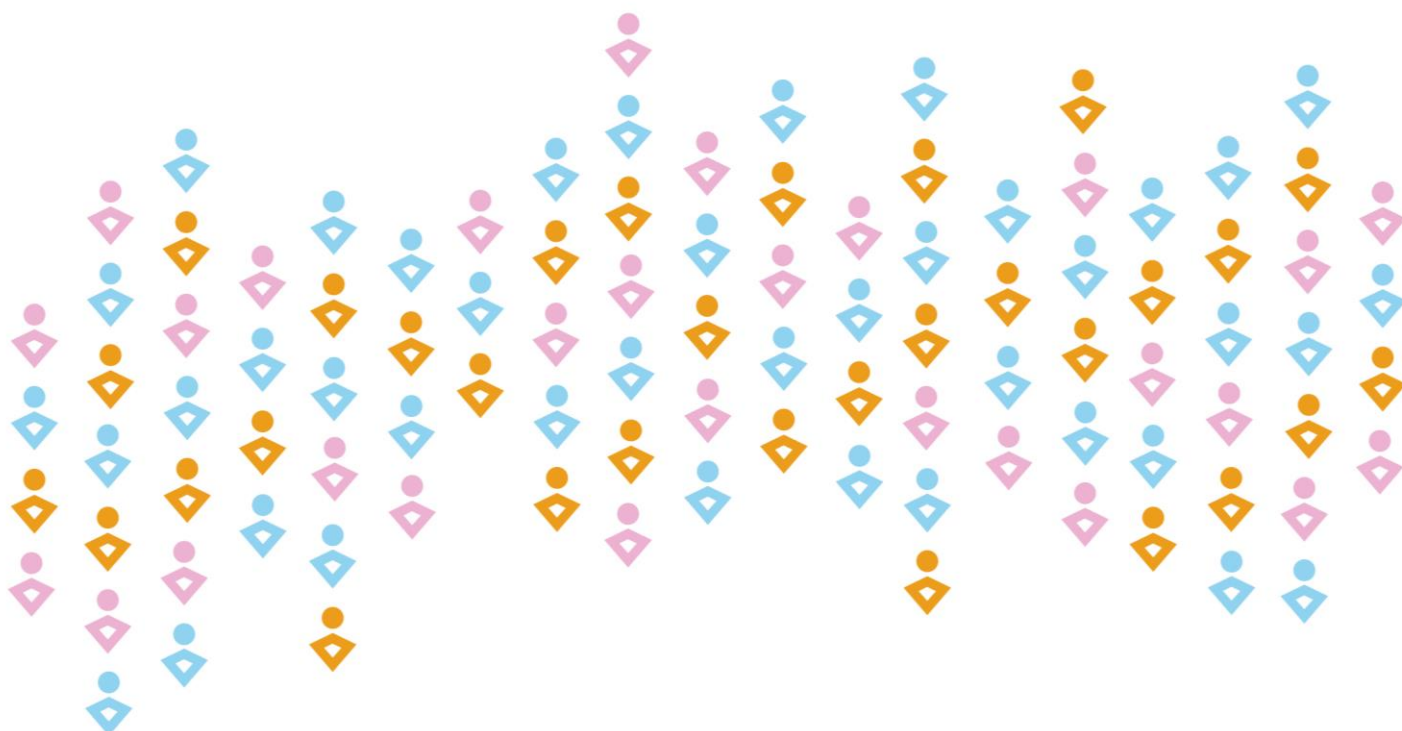

**ETELÄ-
KARJALAN**
hyvinvointialue

Hyvinvointikertomus 2022

Etelä-Karjalan hyvinvointialue

Sisällysluettelo

1 Johdanto	2
2 Etelä-Karjala toimintaympäristönä	3
2.1 Väestö	3
2.2 Työllisyys	8
2.3 Arjen turvallisuus.....	10
2.4 Ympäristöterveys.....	13
3 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimet 2022	15
3.1 Terveelliset elintavat.....	15
3.1.1 Elintapaohjaus	15
3.1.2 Ravitsemus.....	17
3.1.3 Ehkäisevä päihdetyö	18
3.1.4 Kaatumisen ehkäisy.....	19
3.2 Mielen hyvinvointi.....	21
3.3 Työllisyyden edistäminen.....	27
3.4 Osallisuus ja järjestöyhteistyö.....	29
4 Alueelliset hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat	33
4.1 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	33
4.2 Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi.....	35
4.3 Kotouttamisohjelma.....	37
4.4 Vammaispoliittinen ohjelma	38
4.5 Etelä-Karjalan työllisyysohjelma	39
5 Etelä-Karjalan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn rakenne ja yhdyspintatyö.....	41
6 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuus ja HYTE-kerroin	44
6.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuus.....	44
6.2 HYTE-kerroin	45
LÄHTEET	47

1 Johdanto

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen (hyte) on sellaista yksilöön, perheisiin, yhteisöihin, väestöön, elinoloihin ja elinympäristöön sekä palvelujen järjestämiseen kohdentuvaa toimintaa, jonka avulla parannetaan väestön hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta sekä vähennetään näihin liittyviä eroja väestöryhmien välillä. Lisäksi ehkäistään sairauksia, tapaturmia, syrjäytymistä ja muita sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä parannetaan työ-, opiskelu-, ja toimintakykyä ja vahvistetaan yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja turvallisuutta. (HE 241/2020, 2.4.3.9)

Etelä-Karjalan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä linjaa Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä (Eksote) laadittu maakunnallinen laaja hyvinvointisuunnitelma vuosille 2021–2025. Siinä on kuvattu maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn tärkeimmät painopisteet ja teemat sekä määritelty tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Kolme pääteemaa ovat terveelliset elintavat, mielen hyvinvointi ja työllisyyden edistäminen, joiden lisäksi läpileikkaavina teemoina ovat yhteisöllisyys ja osallisuus. Tässä hyvinvointikertomuksessa peilataan vuoden 2022 toimenpiteitä, onnistumisia ja haasteita laajaan hyvinvointisuunnitelmaan ja sen tavoitteisiin.

Vuonna 2022 ei tehty laajoja valtakunnallisia tiedonkeruita, kuten Kouluterveyskyselyä tai FinSote-tutkimusta, joten tuoretta väestön hyvinvointia kuvaavaa indikaattoritietoa ei juurikaan ole saatavilla. Sotkanetin indikaattorit päivittyvät lisäksi viiveellä eivätkä läheskään kaikki vuoden 2022 tiedot ole vielä toukokuussa 2023 käytettävissä. Tässä hyvinvointikertomuksessa kuvataan pääteemoihin liittyviä toimenpiteitä pääosin kunnilta, Etelä-Karjalan hyvinvointialueen toimialoilta ja maakunnallisten erillisohjelmien työryhmiltä kerätyn tiedon pohjalta. Kunnat laativat omat kuntakohtaiset hyvinvointikertomuksensa, joiden sisältämä tieto syventää ja täydentää tätä alueellista kertomusta. Tämän hyvinvointikertomuksen kokoamisesta ja kirjoittamisesta on vastannut Etelä-Karjalan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnittelija Salla Kivistö, jolle kertomukseen liittyvät kysymykset voi osoittaa: salla.kivisto@ekhva.fi

2 Etelä-Karjala toimintaympäristönä

2.1 Väestö

Vuoden 2022 lopussa Etelä-Karjalan väkiluku oli 125 353 henkeä. Laskua edellisestä vuodesta oli 754 henkeä eli 0,6 %. Etelä-Karjalaan syntyi 776 vauvaa, mikä on suunnilleen saman verran kuin vuonna 2021. Syntyvyys oli kuitenkin huomattavasti kuolleisuutta vähäisempää, sillä kuolleita oli 1793. Alueen kokonaisnettomuutto oli maahanmuuton ansiosta 297 henkilöä (kuntien välinen nettomuutto -837, nettomaahanmuutto 1134). Vuonna 2022 Etelä-Karjalan väestöstä 7,6 % oli ulkomaalaistaustaisia (7,0 % vuonna 2021). Ulkomaan kansalaisten osuus puolestaan oli 4,5 % (4,0 % vuonna 2021). (Tilastokeskus 2023)

Väestön ennustetaan vähenevän edelleen vuoteen 2040, jolloin eteläkarjalaisia arvioidaan olevan enää noin 113 000. Yli 75-vuotiaiden osuus kasvaa nykyisestä 13,7 %:sta 20,7 %:iin. Lukumäärällisesti tämä tarkoittaa ikäryhmän kasvua yli kuudella tuhannella henkilöllä (17 320 -> 23 412). (Tilastokeskus 2023) Vastaavasti lasten ja nuorten sekä työikäisten osuus pienenee, mikä heikentää myös huoltosuhdetta. Etelä-Karjalan väestöllinen huoltosuhde vuonna 2022 oli 70,7, mikä oli heikompi kuin koko maan keskiarvo 62,4. Väestöllinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttänyttä on sataa 15-64-vuotiasta (työikäistä) kohti. (THL 2023s) Etelä-Karjalan kuntakohtaiset väkiluvut ja huoltosuhteet löytyvät alta taulukosta 1.

Taulukko 1. Etelä-Karjalan kuntien väestötietoja 31.12.2022 (Tilastokeskus 2023, THL 2023s)

	Väkiluku 31.12.2022	Muutos %	Alle 15- vuotiaat, %	15-64- vuotiaat, %	yli 65- vuotiaat, %	Väestöllinen huoltosuhte	Ulkomaan kansalaisten osuus %
Imatra	25 208	-1,7	11,4	56,4	32,2	77,3	4,3
Lappeenranta	72 650	0,0	13,2	61,8	25,0	61,9	5,4
Lemi	2 886	-1,1	16,9	56,1	27,0	78,4	1,4
Luumäki	4 421	-1,2	11,6	52,7	35,7	89,7	2,9
Parikkala	4 438	-2,8	9,6	47,8	42,6	109,2	1,5
Rautjärvi	3 093	0,0	8,7	50,0	41,3	99,9	2,6
Ruokolahti	4 842	-1,4	11,6	51,6	36,8	93,8	2,1
Savitaipale	3 256	-0,2	10,8	49,2	40,0	103,4	1,2
Taipalsaari	4 559	-0,8	14,3	57,4	28,3	74,3	2,6
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	125 353	-0,6	12,6	58,6	28,9	70,7	4,5

Väestörakennetta ja sosioekonomista taustaa kuvaavia valtakunnallisia indikaattoritietoja vuodelta 2022 ei vielä toukokuussa 2023 ole juurikaan saatavilla, minkä vuoksi käytetyt tunnusluvut ovat osittain vuodelta 2021.

Vuonna 2021 lapsiperheiden osuus kaikista Etelä-Karjalan perheistä oli 33,0 % (koko maa 37,8 %). Eniten lapsiperheitä oli Lemillä (36,3 % kaikista perheistä) ja vähiten Rautjärvellä (20,4 %). Lapsiperheiden määrä on pysynyt suunnilleen samana kuin vuonna 2020. Noin joka neljäs lapsiperhe oli yhden vanhemman perhe (24,8 %), mikä oli hieman enemmän kuin koko maassa (23,3 %). Eniten yhden vanhemman perheitä oli Imatralla (29,3 %) ja vähiten Taipalsaarella (16,0 %). Joka neljäs eteläkarjalainen perhe asuu ahtaasti (koko maa 28,1 %). Lapsiperheistä 2 % oli saanut pitkäaikaisesti toimeentulotukea vuonna 2021 (koko maa 2,8 %). Määrä on laskenut hieman vuodesta 2020. (Sotkanet 2023k)

Yhden hengen asuntokuntien määrä on kasvanut viime vuosina hieman niin Etelä-Karjalassa kuin koko maassa. Vuonna 2022 yhden hengen asuntokuntia oli 49,1 % kaikista Etelä-Karjalan asuntokunnista (2021:48,6 %) ja koko maassa 46,4 %. Eniten yhden hengen asuntokuntia oli Imatralla, vähiten Taipalsaarella. (THL 2023t)

75 vuotta täyttäneistä eteläkarjalaisista asui vuonna 2021 kotona 93,9 %, mikä on toiseksi eniten maakuntien välisessä vertailussa. Suurempi osuus oli ainoastaan Uudellamaalla (94,9 %), koko maassa luku oli puolestaan 92,6 %. (THL 2023h).

Pienituloisten kotitalouksien osuus on kasvanut kaikissa Etelä-Karjalan kunnissa vuodesta 2020 vuoteen 2021. Vuonna 2020 yleinen pienituloisuusaste Etelä-Karjalassa oli 15,4 ja vuonna 2021 se oli noussut 16,2:een (taulukko 2).

Pienituloisuusaste ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä, ja pienituloisuuden rajan käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon mediaanista kunakin vuonna (THL 2023j). Tuloerot olivat Gini-kertoimella mitattuna Etelä-Karjalassa vuonna 2021 koko maata pienemmät (THL 2023a). Koulutustasomittaimen perusteella eteläkarjalaisten koulutustaso on noussut pikkuhiljaa vuodesta 2018. Etelä-Karjalan 20 vuotta täyttäneen väestön keskimääräinen koulutuspuite perusasteen jälkeen oli vuonna 2021 noin 3,5 vuotta (koulutustasomittaimen arvo 352,7), kun se vuonna 2018 oli hieman alle 3,4 vuotta. Koko maan koulutuspuite keskiarvo vuonna 2021 oli vajaa 3,9 vuotta. (THL 2023i)

Taulukko 2. Etelä-Karjalan kuntien yleinen pienituloisuusaste, Gini-kerroin ja koulutustasomittain (THL 2023j, a, i)

	Yleinen pienituloisuusaste, % (2021)	Gini-kerroin (2021)	Koulutustasomittain (2021)
Imatra	16,0	24,0	319,4
Lappeenranta	16,9	26,5	380,6
Lemi	13,0	22,9	336,2
Luumäki	15,0	25,2	303,4
Parikkala	18,2	25,3	280,0
Rautjärvi	17,0	23,6	264,6
Ruokolahti	12,8	26,4	308,0
Savitaipale	16,8	26,2	293,2
Taipalsaari	10,2	26,1	397,8
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	16,2	25,8	352,7
Koko maa	13,2	29,1	388,3

Syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus Etelä-Karjalan 18–24-vuotiaista lisääntyi hieman vuosina 2019–2020, mutta kääntyi laskuun vuoden 2021 aikana kaikissa muissa kunnissa paitsi Taipalsaarella (taulukko 3). Kuntakohtaiset erot ovat kuitenkin suuria. Samoin erot sukupuolten välillä – nuorilla miehillä syrjäytymisriski on naisia yleisempää kaikissa Etelä-Karjalan kunnissa Savitaipaleta lukuun ottamatta. Syrjäytymisriskissä oleviin lasketaan ne nuoret, jotka eivät opiskele, työskentele tai ole varusmies- tai siviilipalveluksessa. (THL 2023o)

Taulukko 3. Syrjäytymisriskissä olevat 18–24-vuotiaat vuosina 2019–2021 (THL 2023o)

Syrjäytymisriskissä olevat 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä	2019	2020	2021
Imatra	31,1	34,4	26,4
Lappeenranta	15,6	17,2	14,5
Lemi	19,3	20,3	18,4
Luumäki	23,6	23,9	14,9
Parikkala	23,7	22,1	22,3
Rautjärvi	36,9	37,5	28,4
Ruokolahti	27,6	29,8	19,1
Savitaipale	21,6	16,8	10,3
Taipalsaari	19,9	22,3	25,0
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	19,0	20,5	16,8
Koko maa	16,1	18,3	15,4

THL on julkaissut äskettäin ensimmäistä kertaa kansallisen terveystiedon indeksin vuosille 2019–2021. Se kattaa useita indikaattoreita, jotka korvaavat aiemman THL:n sairastavuusindeksin ja Kelan Terveyspuntarin. Sairastavuusindeksi ja työkyvyttömyysindeksi sekä näiden osaindeksit kuvaavat sairauksien ja työkyvyttömyyden yleisyyttä suhteessa koko maan väestöön (koko maa = 100). Indeksien arvo on sitä suurempi, mitä yleisempää sairastavuus tai työkyvyttömyys alueella on. (THL 2023f)

Hyvinvointialueiden välinen tarkastelu (taulukko 4) osoittaa, että Etelä-Karjalan alkoholisairausindeksi oli selkeästi muita alueita korkeampi (141). Korkein

alkoholisairausindeksi oli Pohjois-Karjalassa (148) ja matalin Pohjanmaalla (55). Alkoholisairauksissa oli suurimmat alueiden väliset erot. Tässä sairausryhmässä, samoin kuin erityisesti muistisairauksissa sekä mielenterveysindeksiin sisältyvässä tiedossa itsemurhayrityksistä, alueiden väliset erot näiden terveysongelmien tunnistamisessa, hoitoon pääsyssä ja kirjaamiskäytännöissä voivat vaikuttaa havaittuihin sairastavuuden alue-eroihin. Etelä-Karjalassa myös sepelvaltimotauti-indeksi (135) sekä aivoverisuonitauti-indeksi (124) olivat muita alueita korkeammat. (THL 2023f)

Taulukko 4. Sairausryhmittäisten osaindeksien alueellinen vaihtelu 2019–2021 (THL 2023f)

Osaindeksi	alhaisin indeksiluku	korkein indeksiluku
Aivoverisuonitaudit	70,8 (Pirkanmaa)	123,5 (Etelä-Karjala)
Alkoholisairaudet	54,5 (Pohjanmaa)	148,4 (Pohjois-Karjala)
Diabetes	84,8 (Helsinki)	117,5 (Etelä-Pohjanmaa)
Keuhkosairaudet	85,5 (Helsinki)	120,2 (Kainuu)
Mielenterveys	78,8 (Pohjanmaa)	133,8 (Pohjois-Savo)
Muistisairaudet	80,2 (Pohjanmaa)	120,0 (Keski-Pohjanmaa)
Sepelvaltimotauti	76,4 (Kanta-Häme)	134,8 (Etelä-Karjala)
Syövät	87,9 (Kainuu)	106,3 (Päijät-Häme ja Kymenlaakso)
Tuki- ja liikuntaelinsairaudet	72,6 (Helsinki)	135,1 (Pohjois-Savo)

Työkyvyttömyyden kokonaisindeksi ottaa huomioon kolme osaindeksiä (taulukko 5), mutta painottaa työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden määrää, koska se on pitkäkestoisimman työkyvyttömyyden indikaattori. Sairauspäivärahat (yli 3 kk) ja ammatillinen kuntoutus saavat kokonaisindeksissä pienemmän painoarvon, koska ne kuvaavat eniten tilapäistä työkyvyttömyyttä. Etelä-Karjalan työkyvyttömyysindeksi sijoittuu maan keskitasolle (103). Korkein työkyvyttömyysindeksi on Kainuussa (135) ja matalin Länsi-Uudellamaalla (69). (THL 2023f)

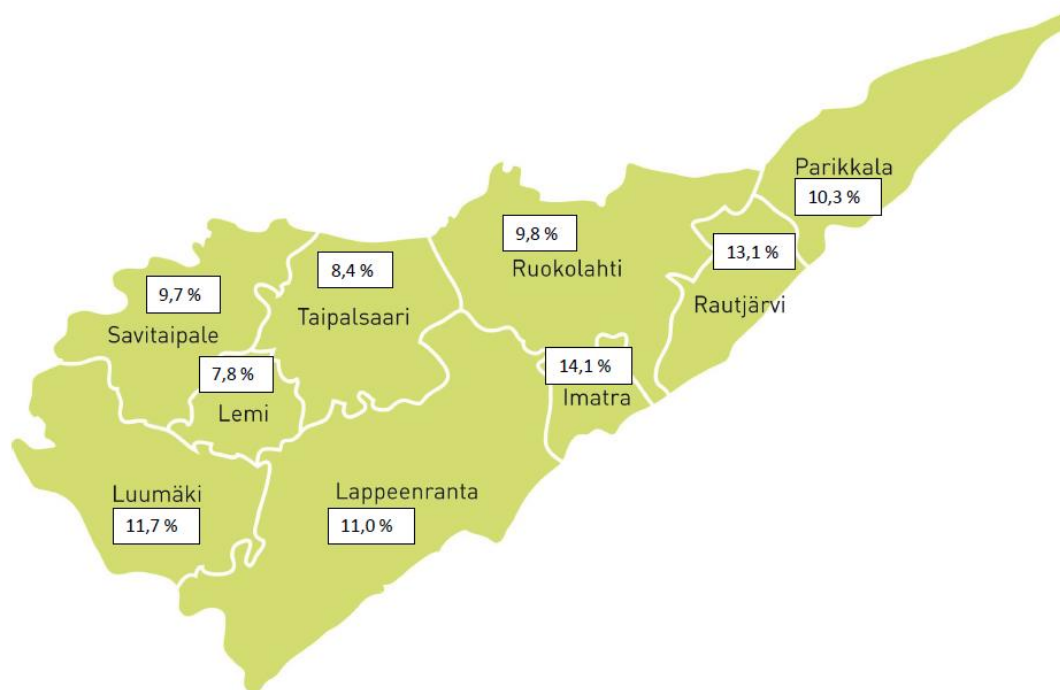
Taulukko 5. Työkyvyttömyyden osaindeksien alueellinen vaihtelu 2019–2021 (THL 2023f)

Osaindeksi	alhaisin indeksiluku	korkein indeksiluku
Työkyvyttömyyseläkkeet	68,0 (Länsi-Uusimaa)	138,2 (Pohjois-Savo)
Sairauspäivärahat	66,0 (Helsinki)	130,9 (Keski-Pohjanmaa)
Ammatillinen kuntoutus	38,4 (Itä-Uusimaa)	242,1 (Pohjois-Karjala)

Indeksilukuja vertaillessa on huomioitava, että myös hyvin toimiva terveydenhuolto voi näkyä korkeampana sairastavuutena, kun sairauksia seulotaan, löydetään ja hoidetaan tehokkaasti. Vastaavalla tavalla myös työkyvyttömyyteen vaikuttaa terveystalouden saatavuus, joka riippuu mm. työterveyshuollon palvelujen kattavuudesta ja laajuudesta. On mahdollista, että koronaepidemiasta ja sen rajoittamistoimista syntynyt palvelu- ja hoitovelka vaikuttavat näihin tilastotietoihin. Vaikutuksia ei kuitenkaan voida erotella. (THL 2023f)

2.2 Työllisyys

Etelä-Karjalan työllisyystilanne koheni hieman vuonna 2022 edelliseen vuoteen verrattuna. Joulukuussa 2022 työttömänä oli Etelä-Karjalassa 6387 henkilöä, mikä oli 195 henkilöä eli 3 % vähemmän kuin vuoden 2021 joulukuussa. Vuoden 2019 joulukuusta työttömien määrä oli laskenut 10 %. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli vuoden 2022 lopussa 11,4 %. Koko maassa työttömien osuus työvoimasta oli 9,9 %. Kunnittain tarkasteltuna korkein työttömyysaste oli Imatralla (14,1 %) ja matalin Lemillä (7,8 %). Joulukuun 2022 lopussa Etelä-Karjalan työttömistä työnhakijoista oli ulkomaiden kansalaisia 708, missä oli kasvua edelliseen vuoteen 99 henkilöä eli 16 %. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022) Lisää tietoa Etelä-Karjalan työttömyystilanteesta ja työttömien määristä on alla kuvassa 1 ja taulukossa 6.

Kuva 1. Etelä-Karjalan työttömyysaste kunnittain 31.12.2022 (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022)

Taulukko 6. Etelä-Karjalan työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat vuosina 2021 ja 2022 (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022)

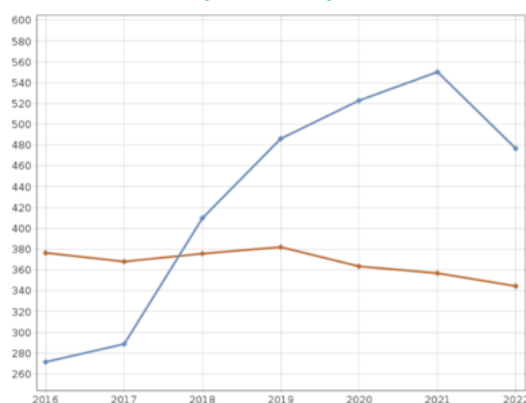
	Joulukuu 2021	Joulukuu 2022	Muutos	Muutos %
Työvoima	56 328	56 084	-244	-0.4 %
Työttömiä työnhakijoita	6 582	6 387	-195	-3.0 %
- osuus työvoimasta (työttömyysaste)	11.7 %	11.4 %		
Alle 25-vuotiaat työttömät työnhakijat	752	708	-44	-5.9 %
- osuus työttömistä työnhakijoista	11.4 %	11.1 %		
Yli 50-vuotiaat työttömät työnhakijat	2 907	2 719	-188	-6.5 %
- osuus työttömistä työnhakijoista	44.2 %	42.6 %		
Yli vuoden työttömänä olleet	1 727	1 406	-321	-18.6 %
- osuus työttömistä työnhakijoista	26.2 %	22.0 %		
Ulkomaalaiset työttömät työnhakijat	609	708	99	16.3 %
Avoimet työpaikat	1 198	860	-338	-28.2 %

2.3 Arjen turvallisuus

Turvallisuuden edistäminen liittyy tiiviisti hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Merkittävimpiä arjen turvallisuuden uhkia ovat tapaturmat, jotka ovat suomalaisten neljänneksi yleisin kuolinsyy. (THL 2022d)

Etelä-Karjalassa erityisen huolestuttavaa on ollut yli 65-vuotiaiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitajaksojen määrän voimakas lisääntyminen vuosina 2016–2021 (kuva 2). Vuonna 2021 hoitajaksoja oli eniten koko maassa eli 550,3 / 10 000 65 vuotta täyttäneitä asukasta. Koko maan vastaava luku oli 342,7. (THL 2023e) Niin ikään reisiluun yläosan murtumien (lonkkamurtumien) määrä kasvoi 10 % vuodesta 2020 vuoteen 2021. Hoitajaksojen määrä laski kuitenkin vuonna 2022 ja myös murtumien määrän nousu saatiin taittumaan - kasvua oli enää 4 %. Eksoten säännöllisessä kotihoiossa olevien asiakkaiden reisiluun yläosan murtumien määrä jopa pieneni 35 % vuoden 2022 aikana. Tähän vaikutti merkittävästi Iäkystävällinen Etelä-Karjala -hankkeen koordinoima kaatumisen ehkäisytyö, jota tehtiin maakunnassamme aiempaa määrätietoisesti ja laajemmin vuoden 2022 aikana. (Hokkanen / EKHVA 2023) Lisää tietoa kaatumisen ehkäisytyöyhteisestä työstä löytyy kappaleesta 3.1.4

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä / 10000 vastaavan ikäistä (Sotkanet 2023)

■ Etelä-Karjala   ■ Koko maa

Reisiluun yläosan murtumat kunnittain Etelä-Karjalassa 2019–2022 (EKHVA 2023)

	2019	2020	2021	2022
Imatra	73	72	72	89
Lpr	151	157	160	164
Lemi	4	2	8	7
Luumäki	17	15	12	11
Parikkala	17	14	24	20
Rautjärvi	6	9	9	8
Ruokolahti	11	7	14	15
Savitaipale	7	12	14	12
Taipalsaari	5	6	6	7
Muut	8	7	6	12
Yhteensä	299	301	325	345

Kuva 2. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset sekä reisiluun yläosan murtumat Etelä-Karjalassa (Hokkanen / EKHVA 2023)

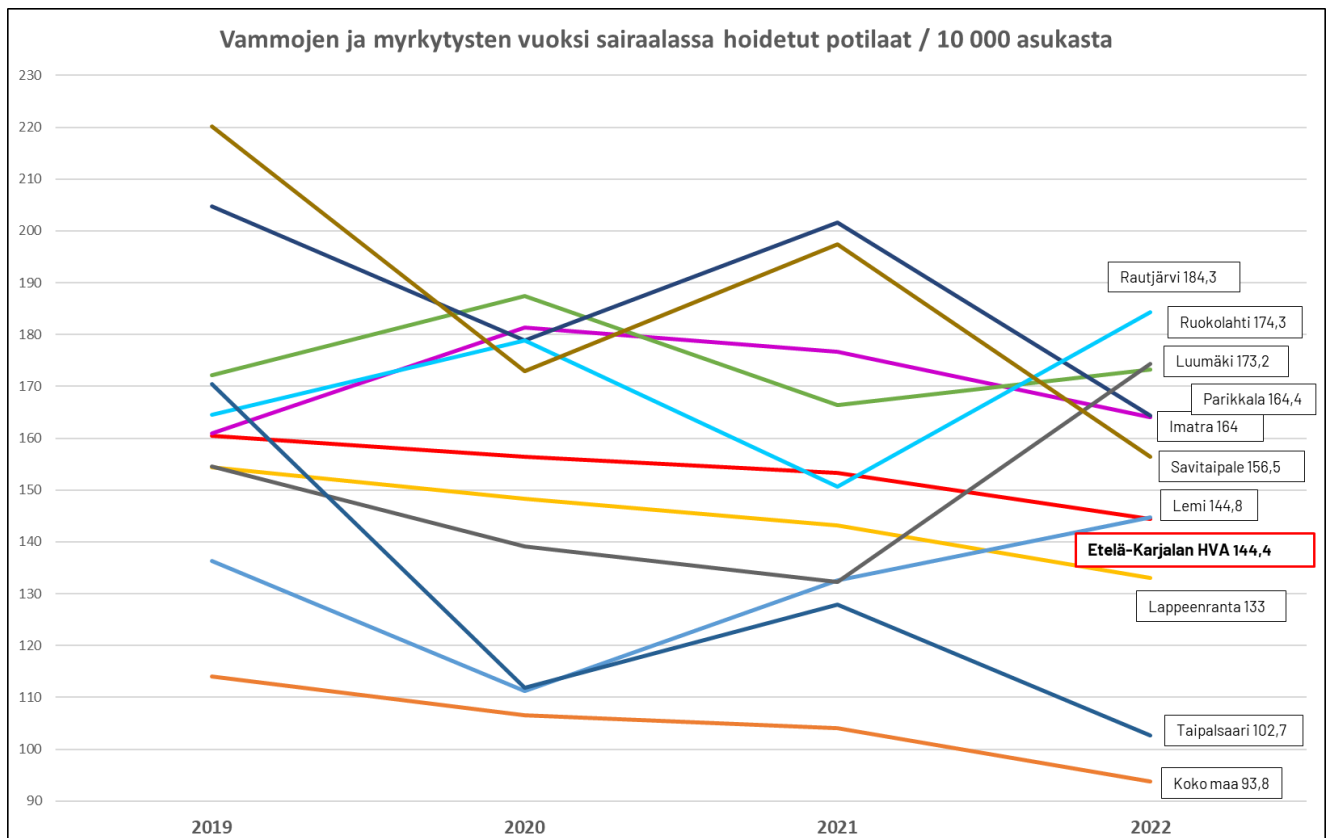
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset vaikuttavat myös kuntien HYTE-kertoimeen, joka otetaan käyttöön vuonna 2023. Lisätietoa kuntien HYTE-kertoimesta löytyy kappaleesta 6.2 sekä [THL:n sivuilta](#). (THL 2023d)

Lonkkamurtumien määrä ja sen kehitys puolestaan vaikuttaa vuonna 2026 käyttöön otettavaan hyvinvointialueiden HYTE-kertoimeen ja sen perusteella jaettavaan rahoitukseen. Lisätietoa hyvinvointialueen HYTE-kertoimesta löytyy niin ikään kappaleesta 6.2 sekä [THL:n sivuilta](#). (THL 2023c)

Etelä-Karjalassa tapahtuu paljon tapaturmia myös nuoremman väestön keskuudessa. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyviä hoitajaksoja oli vuonna 2021 maakuntien välisessä vertailussa kolmanneksi eniten sekä 15–24-vuotiaiden että 25–44-vuotiaiden ikäryhmissä ja neljänneksi eniten 45–64-vuotiailla. (THL 2023g) Tapaturmakuolleisuus kasvoi merkittävästi vuodesta 2020 (39,3 / 100 000 asukasta) vuoteen 2021 (56,1 / 100 000 asukasta) ja oli neljänneksi korkein maakuntien välisessä vertailussa. Se oli myös selvästi koko maan lukua suurempi (42,2 / 100 000 asukasta). (THL 2023p)

Arjen turvallisuutta voidaan seurata myös vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen potilaiden määrää tarkastelemalla (kuva 3). Etelä-Karjalassa vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen potilaiden määrä on ollut kaiken kaikkiaan hienoisessa laskussa vuosina 2019–2022, mutta kuntakohtaiset erot ovat suuria. Vuonna 2022 eniten sairaalahoitoa vaatineita vammoja ja myrkytyksiä kymmentä tuhatta asukasta kohti oli rautjärveläisillä (184,3) ja vähiten taipalsaarelaisilla (102,7). Koko Etelä-Karjalan luku oli 144,4 / 10 000 asukasta, mikä oli huomattavasti koko maan keskiarvoa (93,8) enemmän. Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen määrään sisältyvät myös lonkkamurtuman vuoksi hoidossa olleet henkilöt. (THL 2023r)

Myös vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen potilaiden määrä tulee vuodesta 2026 lähtien vaikuttamaan hyvinvointialueiden HYTE-kertoimeen.

Kuva 3. Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat Etelä-Karjalassa vuosina 2019–2022. (THL 2023r)

Vuonna 2022 Etelä-Karjalassa sattui 398 liikenneonnettomuutta. Se on hieman vähemmän kuin vuosina 2019–2021, jolloin liikenneonnettomuuksia sattui keskimäärin 410 vuodessa. Tilasto sisältää hätäkeskuksille ilmoitetut onnettomuudet ja tapahtumat, joihin pelastustoimi on osallistunut. (Pelastustoimen PRONTO-järjestelmä)

Sotkanet-indikaattoripankin mukaan poliisiin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset tuhatta asukasta kohden vähenivät Etelä-Karjalassa vuodesta 2019 vuoteen 2021, mutta kääntyivät taas viime vuonna nousuun. Vuonna 2021 luku oli 5,5 tuhatta asukasta kohden, mutta nousi 6,5:een vuonna 2022. Määrä oli kuitenkin edelleen maan keskiarvon (7,3) alapuolella. Myös omaisuusrikosten osalta Etelä-Karjala (37,5 / 1000 asukasta) jäi vuonna 2022 alle maan keskiarvon (41,2). Poliisiin tietoon tulleet huumausainerikokset vähenivät Etelä-Karjalassa viime vuonna muutaman nousujohteisen vuoden jälkeen. Vuonna 2019 poliisiin tietoon tuli 3,2 huumausainerikosta tuhatta asukasta kohden, vuonna 2021 4,3 ja viime vuonna 2,6. Koko maassa huumausainerikoksia tuli poliisiin

tietoon 4,5 tuhatta asukasta kohden. THL:n mukaan huumausainerikos-indikaattori on kuitenkin osittain riippuvainen viranomaisten aktiivisuudesta, sillä etenkin huumausaineenkäyttörिकoksia jää myös kirjaamatta. Myös Etelä-Karjalan rattijuopumustapaukset vähenivät viime vuonna (3,2/1000 asukasta), mutta määrä ylitti silti koko maan keskiarvon (2,9). (THL 2023n)

2.4 Ympäristöterveys

Terveen ja terveellisen elinympäristön turvaamiseksi on tärkeää tunnistaa, ehkäistä ja poistaa elinympäristössä esiintyviä terveyshaittoja. Kehittyneissä maissa eniten vakavia terveyshaittoja aiheuttaa altistuminen hiukkasmaisille ilmansaasteille – enemmän kuin kaikki muut ympäristötekijät yhteensä (THL 2020).

Hengitettäviä hiukkasia (PM10) ja pienhiukkasia (PM2,5) esiintyy ilmassa luonnon omien päästöjen seurauksena, mutta niitä kulkeutuu ilmaan myös teollisuudesta, liikenteestä, energiantuotannosta ja kaukokulkeutuneina. Hengitettävät hiukkaset eli PM10 ovat halkaisijaltaan alle 10 µm (mikrometriä) ja niiden lähde on lähinnä katupöly. PM10-hiukkasten terveydellisiä vaikutuksia ovat esimerkiksi nuha, yskä, kurkun ja silmien kutina sekä hengitysoireet. Pienhiukkaset eli PM2,5 puolestaan ovat halkaisijaltaan alle 2,5 µm. Ne pääsevät kulkeutumaan ylähengitysteihin ja keuhkoihin asti, ja voivat näin ollen aiheuttaa mm. astmaatikoille ärsytystä hengitysteissä. Myös terveet voivat kokea silmien, nenän ja kurkun ärsytystä tai lievää hengenahdistusta. PM2,5-kokoluokan pienhiukkaset ovat lähinnä lähtöisin savuista ja kaukokulkeutuneista saasteista. Pitkäaikaisen altistumisen pienhiukkasille (PM2,5) on arvioitu aiheuttavan Suomessa noin 1800 ennen aikaista kuolemaa vuodessa. Voimakas pitkäaikainen altistuminen saattaa lyhentää kroonisia sydän- ja verisuonitauteja tai hengityselinsairauksia sairastavien elinikää jopa yli 10 vuodella. (THL 2020)

Etelä-Karjalan ilmanlaadun mittausverkko muodostuu Imatran ja Lappeenrannan kaupunkien alueella sijaitsevista 13 mittauspisteestä. Teollisuusrakenteesta johtuen ilmanlaadun tarkkailussa on keskitytty seuraamaan haisevien

rikkiyhdisteiden, rikkidioksidin, typenoksidien, hiukkasten ja laskeuman pitoisuuksia kunkin paikkakunnan ulkoilmassa. Vuonna 2022 Etelä-Karjalan ilmanlaatu oli enimmäkseen hyvää. Ilmanlaatua heikensi erityisesti jokakeväinen katupölyjakso, ja ajoittain myös alueen teollisuuslaitoksissa esiintyneet prosessihäiriöt, kaukokulkeumat ja inversiotilanteet. Inversiolla tarkoitetaan tilannetta, jolloin talvisin selkeän ja heikkotuulisen yön aikana maanpinnan lähelle muodostuu ilmakehän sulkukerros, joka estää alimman ilmakerroksen leviämisen ylöspäin ja tämän seurauksena esimerkiksi aamuruuhkassa muodostuneet saasteet eivät pääse sekoittumaan kunnolla, vaan jäävät päästölähteen lähelle hengityskorkeudelle. Vuoden 2022 Etelä-Karjalan ilmanlaatuun vaikuttivat myös korona-ajan rajoitukset heinäkuulle asti, Venäjän rajan sulkeutuminen syyskuun lopussa sotatilanteen vuoksi ja tammikuulta huhtikuulle kestänyt puunjalostusteollisuuden työtaistelu Lappeenrannassa. (Imatran seudun ympäristötoimi 2023)

Etelä-Karjalan mittausverkon suurimmat PM10-pitoisuudet mitattiin Lappeenrannassa Joutsenon keskustassa sekä Imatralla Mansikkalan mittauspisteellä. Valtioneuvoston vuorokausiohjearvo ($70 \mu\text{g}/\text{m}^3$) ylittyi sekä Joutsenon keskustassa että Mansikkalassa. Hengitettävien hiukkasten (PM10) suurimmat pitoisuudet mitattiin maaliskuussa katupölyajanjaksolla. WHO:n vuorokausiohjearvo ylittyi Joutsenon keskustan, Mansikkalan ja Ihalaisen mittauspisteillä. Ihalaisen mittauspisteeltä dataa oli vuonna 2022 vain viideltä kuukaudelta. Pienhiukkasia (PM2,5) mitattiin Imatralla Teppanalassa sekä Lappeenrannassa Tirilän ja Pulpin mittauspisteillä. PM2,5-pitoisuuksien WHO:n vuorokausiohjearvo ylittyi Pulpilla. Suomen valtioneuvoston asetuksen mukainen vuosiraja-arvo tai WHO:n vuosiohjearvo eivät ylittyneet PM2,5-mittauspisteillä vuoden 2022 aikana. (Imatran seudun ympäristötoimi 2023)

Etelä-Karjalan mittausverkon ilmanlaadun tietoa pääsee seuraamaan [Etelä-Karjalan ilmanlaatu](#) -sivustolta. Ilmatieteenlaitos ylläpitää valtakunnallista ilmanlaadun verkkopalvelua (www.ilmatieteenlaitos.fi/ilmanlaatu).

3 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimet 2022

3.1 Terveelliset elintavat

Terveelliset elintavat auttavat pienentämään yleisimpien pitkäaikaissairauksien, kuten sydän- ja verisuonitautien riskiä sekä suurentavat terveen vanhenemisen todennäköisyyttä (Vuori 2015). Etelä-Karjalassa elintapoihin liittyvä merkittävä terveyshaaste on ylipaino - THL:n mukaan Etelä-Karjala oli vuonna 2022 Suomen painavin maakunta. 25–74-vuotiaista eteläkarjalaisista on lihavia noin 28 % (BMI $\geq$ 30 kg/m²). Jos lihavuuden kasvu jatkuu samanlaisena, kymmenen vuoden kuluttua lihavia on jo yli 31 % edellä mainitusta ikäryhmästä. (THL 2022b) Lihavuus on monien sairauksien merkittävä riskitekijä ja yhdessä väestön ikääntymisen kanssa tarkoittaa myös sairastuvuuden lisääntymistä. Kaikkein selkeimmin lihavuus vaikuttaa tyyppin 2 diabetesriskiin, mutta se lisää myös riskiä sairastua esimerkiksi sepelvaltimotautiin, polvi- tai lonkkanivelrikkoon, astmaan, kihtiin ja sappikivitautiin.

THL on ennustanut, että jos lihavuuskehitys Etelä-Karjalassa jatkuu nykyisenlaisena vuoteen 2032, uusia tyyppin 2 diabetekseen sairastumisia ilmenee seuraavan kymmenen vuoden aikana 5 583. Kun diabeteksen hoito ilman lisäsairauksia maksaa THL:n arvion mukaan noin 1300 euroa/henkilö/vuosi (THL 2022a), olisi näiden uusien sairastumistapauksien kustannusvaikutus noin 7,2 miljoonaa euroa vuodessa. Jos lihavuuden esiintyvyys pysyisi vuoden 2022 tasolla, voitaisiin välttää 98 sairastumista. Jos esiintyvyys puolestaan pieneneisi ajanjaksolla 1 % vuodessa, vältettäisiin 238 sairastumista. (THL 2022b)

3.1.1 Elintapaohjaus

Elintapaohjaus on keskeisessä asemassa muun muassa silloin, kun pyritään vaikuttamaan ylipainoon ja siihen liittyviin terveyshaasteisiin. Etelä-Karjalassa on toteutettu vuodesta 2019 alkaen kahden hyvinvointivalmentajan tarjoamaa

elintapaohjausta yhteistyössä kuntien liikuntaneuvojien ja eri järjestöjen kanssa, ja sitä kehitetään aktiivisesti. Hyvinvointivalmentajan vastaanotolle voi hakeutua ilman lähetettä esimerkiksi Omaolo-verkkopalvelun (Omaolo.fi) kautta. Omaolossa voi tehdä sähköisen terveystarkastuksen, jonka jälkeen voi halutessaan ottaa yhteyden hyvinvointivalmentajaan tai aloittaa erilaisia verkkovalmennuksia. Vuonna 2022 Omaolon terveystarkastuksia tehtiin 432 kappaletta, joista seurasi 42 yhteydenottoa hyvinvointivalmentajaan.

Hyvinvointivalmentajien asiakasmäärät ovat kasvaneet vuosi vuodelta ja vuonna 2022 asiakkaita oli yhteensä 440. Heistä valtaosa oli naisia (70 %) ja iältään 50–74-vuotiaita (65 %). Keskeisimmät syyt hakeutua hyvinvointivalmentajan vastaanotolle olivat ravitsemukseen (57 %) ja liikunnan lisäämiseen (35 %) liittyvän tuen tarve. Asiakkaiden yleisimpiä terveydellisiä haasteita olivat ylipaino ja siihen liittyvät kohonnut kolesteroli tai verensokeri. (Piirainen 2023)

Hyvinvointivalmentajan asiakkaiden painoindeksin keskiarvo laski keskimäärin 1,3 % ohjauksen aikana. Asiakkaista 86 % arvioi ravitsemustottumustensa parantuneen ja vajaa 50 % arvioi, että liikunta oli lisääntynyt. Asiakkaat olivat palautekyselyn mukaan tyytyväisiä hyvinvointivalmentajien vastaanottoihin ja arvioivat niiden lisänneen motivaatiota elintapojen muutokseen. (Piirainen 2023)

Hyvinvointivalmentajat ohjasivat vuonna 2022 myös verkossa toteutettavia Verkkopuntari-painonhallintaryhmiä, joilla tuetaan pysyvien elintapamuutosten tekemistä. Verkkopuntari-ohjelma kestää vuoden ja se sisältää 12 viikkoa kestävä ohjatun vaiheen sekä sen jälkeen alkavan ylläpitovaiheen. Vuonna 2022 Etelä-Karjalassa alkoi kaksi Verkkopuntari-ryhmää ja niissä aloitti yhteensä 44 henkilöä, mutta kaikki eivät olleet mukana loppuun asti.

Etelä-Karjalassa toimii myös elintapaohjauksen ja liikuntaneuvonnan maakunnallinen yhteistyöverkosto, jossa ovat mukana alueen kunnat, hyvinvointialue sekä Etelä-Karjalan Liikunta ja Urheilu ry (EKLU). Verkoston tarkoituksena on jakaa ajankohtaista tietoa sekä hyviä käytäntöjä puolin ja toisin sekä kehittää yhdessä elintapaohjausta ja liikuntaneuvontaa alueella. (Piirainen 2023)

EKLU toteutti vuosina 2020–2022 elintapaohjauksen palvelupolkuhanketta Imatralla, Ruokolahdella, Rautjärvellä ja Parikkalassa. Hankkeessa kuntiin muodostettiin elintapaohjauksen kuntaryhmät koordinoimaan paikallistasolla elintapaohjausta ja sen viestintää. Parhaiten koordinoiva työ etenee Imatralla, jossa myös käynnistettiin hankkeen aikana perheille suunnattu liikuntaneuvonta. Lisäksi hankkeessa liikunnallistettiin neuvoloiden odotustiloja, tuotettiin elintapojen puheeksiottamisen materiaalia terveydenhoitajille sekä järjestettiin heille täydennyskoulutusta Neuvokas perhe -menetelmästä. Yhdessä kuntien varhaiskasvatuksen kanssa tuotettiin Hyvä päivä -materiaali 4-vuotiaiden vasu-keskusteluun sekä kasvattajien käyttöön ja koulutettiin kasvattajia sen hyödyntämiseen. EKLU myös tukee kuntia harrastamisen Suomen mallin toteutuksessa, jonka tavoite on tarjota harrastus jokaiselle lapselle peruskoulupäivän aikana. (Heiskanen 2023)

3.1.2 Ravitsemus

Etelä-Karjalan maakunnallinen ravitsemustyöryhmä kokoontui 4 kertaa vuoden 2022 aikana. Työryhmän tavoitteena on ravitsemusterveyden edistäminen ja yhteistyön vahvistaminen eri toimijoiden välillä, ja siinä on jäseniä hyvinvointialueen lisäksi kaikista Etelä-Karjalan kunnista, Martoista sekä Saimaan Tukipalveluista, joka tuottaa laajasti ateriapalveluita Etelä-Karjalan hyvinvointialueella sekä kunnissa.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue on mukana vuonna 2022 käynnistyneessä Nuorten paino hallintaan -hankkeessa. Hanke toteutetaan THL:n terveyden edistämisen määrärahalla ja sitä hallinnoi Laurea ammattikorkeakoulu. Hankkeen kohderyhmänä ovat ylipainoiset nuoret sekä kouluympäristössä heidän kanssaan työskentelevät ammattilaiset. Tarkoituksena on kehittää nuorten ylipainoa vähentävä toimintamalli ja sen mukainen, käyttäytymisterapeuttisia menetelmiä hyödyntävä opetusmateriaali kuntiin. (Nuorten paino hallintaan.fi)

Ruokakasvatuksen vahvistamiseen tähtäävään KOKOAVA-hankkeeseen (Kokonaisvaltaista ruokakasvatusta varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen)

ovat Etelä-Karjalasta osallistuneet Lappeenranta ja Ruokolahti. Hanketyön pohjalta on perustettu molempiin kuntiin ruokakasvatuksen työryhmät. Ruokakasvatuksen toimintamalleja pyritään jalkauttamaan kuntien rakenteisiin ja integroimaan kuntien varhaiskasvatus-, opetus- ja hyvinvointisuunnitelmiin. KOKOAVA-hankkeen toteuttavat vuosina 2021–2023 Itä-Suomen yliopisto, Ruokakasvatusyhdistys Ruukku ry ja Suomen Sydänliitto ry. Ruokakasvatuksen verkostoyhteistyöhön pyritään saamaan mukaan myös muita kuntia. (Lehmusaho 2023)

Ravitsemuksen osalta yksi merkittävä haaste on ikääntyneiden vajaaravitsemus. Ikääntyneiden hyvän ravitsemustilan ylläpitoa pyritään tukemaan varhaisen tuen palveluilla, kuten ateria- ja kauppakassipalvelulla. Hyvinvointialueen kotihoidossa on käytössä eNero-sovellus, joka kokoaa kotihoidon asiakkaan tiedot eri järjestelmistä ja tekee tekoälyn avulla herätteitä asiakkaan voinnin muutoksesta. Hoitajat näkevät asiakkaan kokonaistilanteen yhdestä paikasta helposti luettavassa muodossa. Vuonna 2023 on tarkoituksena kehittää edelleen ravitsemustilan seurantaa eNero-alustalla. (Lehmusaho 2023)

3.1.3 Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevä päihdetyö oli Etelä-Karjalassa aktiivista vuonna 2022. Eksoten (nyk. hyvinvointialue) hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimissä työskenteli kaksi ehkäisevän päihdetyön asiantuntijaa ja kaikissa alueen kunnissa on nimetty ehkäisevän päihdetyön kuntayhdyshenkilöt.

Kaikki Etelä-Karjalan kunnat toteuttavat Pakka-toimintamallia, joka on paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty menetelmä. Pakka-mallissa tavoitteena on rajoittaa ikärajavaltavien tuotteiden eli alkoholin, tupakan ja rahapelien saatavuutta sekä ehkäistä alaikäisille myyntiä ja päihtyneille anniskelua. (THL 2022c)

28 päivää ilman -tupakanvieroitusryhmiä ei toteutettu lähitapaamisina vuonna 2022. Valtakunnallisia 28 päivää ilman -tupakanvieroitusryhmiä oli kuitenkin tarjolla säännöllisesti verkkoryhminä. Yksilöllistä nikotiinituotteiden käytön

lopettamisen tukea tarjottiin asiakkaille hyvinvointivalmentajan vastaanotolla ja palvelua hyödynsi 22 asiakasta. Lisäksi Etelä-Karjalan keskussairaalan keuhkopoliklinikka tarjosi maksuttomia käyntejä ja tukea nikotiinituotteiden käytön lopettamiseen. Etelä-Karjalan hyvinvointialueella on käytössä Tupakatta leikkaukseen -toimintamalli sekä Nikotiiniton raskaus -hoitopolku. Henkilöstön osaamisen vahvistamista tuetaan Kliininen asiantuntija -koulutuksilla vuosittain. (Ahtiainen ja Peippo 2023)

Vuonna 2022 edistettiin alkoholinkäytön puheeksi ottoa ja AUDIT-C-kyselyn käyttöä Eksoten palveluyksiköissä Hyvä Mieli! -hankkeen puitteissa. Tavoitteena oli, että asiakailta kysyttäisiin vähintään kerran vuodessa alkoholinkäytöstä. Jatkossa tavoitteena on, että myös huumausaineiden käyttö ja rahapelaaminen osataan ottaa puheeksi Etelä-Karjalan hyvinvointialueen palveluissa. Toimintamallin kehittäminen jatkuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimin omana työnä. (Ahtiainen ja Peippo 2023)

Ehkäisevä päihdetyö toteutti yhteistyössä Eksoten eri yksiköiden kanssa Rahapelaaminen puheeksi -koulutuksen sekä Päihdepalveluja Eksotessa -koulutuksen järjestöjen ja kuntien henkilöstöille. Etelä-Karjalan yläkouluille tarjottiin päihdekasvatuksena Hyvä Mieli! -hankkeessa tuotettu Hyvä mieli syntyy ja voi hyvin ilman päihteitä - oppituntikonkaisuus. Oppituntimateriaali on hyvinvointialueen verkkosivujen materiaalipankissa vapaasti käytettävissä. Ehkäisevä päihdetyö myös jalkautui pyynnöstä Eksoten alueen kouluille ja nuorisotiloille pitämään hyvinvointiin ja päihteisiin liittyviä oppitunteja tai päihdekasvatustuokioita. (Ahtiainen ja Peippo 2023)

3.1.4 Kaatumisen ehkäisy

Ikäystävällinen Etelä-Karjala -hankkeen koordinoimaa kaatumisen ehkäisyn yhteistä työtä tehtiin aiempaa määrätietoisemmin ja laajemmin vuoden 2022 aikana. Taustalla ovat olleet yhteinen huoli ikääntyneiden lonkkamurtumien määrän kasvusta sekä Suomen kärkipaikka 65 vuotta täyttäneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvissä hoitokausissa. Vuonna 2022 reisiluun yläosan murtumien

aiheuttamat kustannukset olivat 10,1 miljoonaa euroa. Lisäksi 9 % yli 75-vuotiaista kotona asuneista reisiluun yläosan murtumadiagnoosin saaneista joutui vuoden sisällä Eksoten (nyk. Etelä-Karjalan hyvinvointialue) ympärivuorokautiseen hoitoon vuonna 2021. (Hokkanen / EKHVA 2023)

Kaatumisen ehkäisyn yhteisessä työssä mukana ovat maakunnallinen ikäverkosto, Ikäinstituutti, hyvinvointialueen eri toimijat, alueen kunnat, järjestöt, seurakunnat, oppilaitokset, vanhus- ja vammaisneuvostot sekä eteläkarjalaiset asukkaat. (Hokkanen 2023)

Vuonna 2022 Eksoten henkilöstöstä 817 suoritti Duodecimin kaatumisen ehkäisyn verkkokurssin. Yhteensä kurssin on suorittanut jo 977 henkilöä. FRAT-arviointeja (lyhyt kaatumisvaaran arviointi) tehtiin 249 ikääntyneelle. FRAT-arviointi otettiin syksyllä 2022 käyttöön myös Eksoten muistipoliklinikalla ja arviointeja tehtiin 159 asiakkaalle. (Hokkanen 2023)

Etelä-Karjalan kuntien liikuntatoimet järjestivät kaatumisriskissä oleville ikääntyneille Pysytään pystyssä -liikuntaryhmiä. Syksyn 2022 aikana käynnistyivät ryhmät Taipalsaarella (5 osallistujaa), Imatralla (8), Lappeenrannassa (11), Rautjärvellä (5), Luumäellä (8) ja Lemillä (6). Yhteensä osallistujia oli 43, joista 34 oli naisia ja 9 miehiä. Kaikkien osallistujien keski-ikä oli 79 vuotta. Liikkumiskyvyn alku- ja lopputesteihin osallistui 32 henkilöä. Tulos parani 21 henkilöllä, pysyi ennallaan 6 henkilöllä ja heikkeni 5 henkilöllä. Ryhmistä kerättyjen palautteiden mukaan osallistujien toimintakyky, tietoisuus ja osallisuus kaatumisen ehkäisyyn liittyen parantui. (Starck 2023)

Systemaattinen työ tuotti tuloksia: lonkkamurtumien nousu taittui 10 prosentista (2020–2021) neljään prosenttiin (2021–2022) ja Eksoten säännöllisen kotihoidon asiakkaiden lonkkamurtumien määrä väheni 35 prosenttia. Alueellinen kaatumisen ehkäisyn yhteinen työ jatkuu edelleen. Tavoitteina ovat ikääntyneiden oman tiedon, toiminnan ja osallisuuden paraneminen kaatumisen ehkäisyyn liittyen sekä ikääntyneiden kaatumisriskien tunnistaminen ja kaatumisvaaran vähentäminen. Vahva alueellinen yhteistyö on herättänyt myönteistä kiinnostusta myös kansallisesti. (Hokkanen 2023)

3.2 Mielen hyvinvointi

Lapset ja nuoret

Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan lasten ja nuorten päihdekokeilut ovat Etelä-karjalassa muuta maata harvinaisempia. Tästä huolimatta on kasvava joukko lapsia ja nuoria, joilla on jopa vakavaa ongelmallista päihteiden käyttöä. Vuoden 2022 aikana Eksotessa suunniteltiin nuorten päihdehoitoyksikön käynnistämistä. Tavoitteena on ehkäistä vakavaa syrjäytymistä ja vaikean päihderiippuvuuden syntymistä. Sekä selvitykset että työntekijöiden kokemukset antavat viitteitä siihen, että lasten ja nuorten mielenterveyden haasteet yleistyvät ja monimutkaistuvat. (Kirmanen 2023)

Myös erilaisten neuropsykiatristen ongelmien esiintyvyys kasvaa. Osana kansallista Terapiat etulinjaan -hanketta vahvistettiin vuonna 2022 perustason näyttöön perustuvia menetelmiä vastata näihin haasteisiin. Perhekeskus toimii Etelä-Karjalassa verkostomaisesti ja kokoaa yhteen Eksoten (vuoden 2023 alusta hyvinvointialueen), kuntien ja 3. sektorin palvelut. Vuoden aikana suunniteltiin myös sähköisen perhekeskuksen käyttöönottoa, mutta valmistelu on kesken. (Kirmanen 2023)

Vuonna 2022 Eksote teki tiivistä yhteistyötä Lappeenrannan ja Imatran Ohjaamoiden kanssa. Ohjaamot tavoittavat hyvin syrjäytymisriskissä olevia nuoria. Haasteeksi tunnistettiin nuoret, jotka ovat vaarassa keskeyttää tai keskeyttävät 2. asteen opinnot. Heidän tukemisekseen tarvitaan uudenlaisia palveluja sote-palveluiden, kuntien ja oppilaitoksen yhteistyönä. (Kirmanen 2023)

Nuorten mielen hyvinvointi ja sen haasteet nousivat esiin myös lähes kaikissa Etelä-Karjalan kunnissa vuonna 2022. Kunnat ovat pyrkineet vastamaan haasteisiin muun muassa ottamalla käyttöön uusia toimintamalleja sekä lisäämällä henkilöresursseja kouluilla. Taulukkoon 7 on koottu kuntien esiin nostamia nuorten hyvinvointiin liittyviä onnistumisia ja haasteita. Lisää tietoa löytyy kuntien omista hyvinvointikertomuksista.

Taulukko 7. Etelä-Karjalan kuntien nuorten hyvinvointiin liittyviä onnistumisia ja haasteita.

KUNTA	ONNISTUMISET	HAASTEET
Imatra	<ul style="list-style-type: none"> Koulufysioterapeutit aloittivat jokaisella koulukeskuksella Psyykkari- toiminta jatkunut kaikilla koulukeskuksilla Tuen vahvistamisen suunnitelma on toteutunut suunnitelmallisesti koulukeskuksilla 	<ul style="list-style-type: none"> Alueellinen levottomuus ja häiriökäyttäytyminen (kevät 22) Yli 40 % nuoren yleiskunto heikentynyt (Move - mittaus Imatra) Moniammatillisen työn palvelutarjonta ei välttämättä kohtaa palvelutarvetta (mielenterveyspalvelut, lasten ja nuorten sosiaalipalvelut ja oppilashuolto)
Lappeenranta	<ul style="list-style-type: none"> Kiusaamisen ehkäisyssä lainvastaisten tekojen toimintamallin toteuttaminen perusopetuksessa ja lukiossa. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen systemaattinen opetus lapsille ja nuorille Kaikkien kaupunki -kampanjan ehkäisevän päihdetyön verkostoyhteistyö ja päihdeiden julkikäytön esille nostaminen Nuorisotyöllisyyden ja työllisyyden hyvä kehitys Koulusegregaatio-hanke alueellisen eriytymisen ehkäisemisessä ja tiedolla johtamisen kehittämisessä 	<ul style="list-style-type: none"> Lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin haasteet: ahdistuneisuuden ja yksinäisyyden ehkäisy, fyysinen koskemattomuuden turvaaminen ja koulukiusaamisen ehkäisy Nostettu kehittämiskohteeksi fyysisen koskemattomuuden ja seksuaalikasvatuksen tarve yhteistyössä järjestöjen ja hyvinvointialueen kanssa Eriytymisen lisääntyminen kaikissa ikäryhmissä Suunnitelma 2023: luodaan toimintamalleja jengiytymisen ennaltaehkäisemiseksi
Lemi	<ul style="list-style-type: none"> Peruskoulun läpisaaminen muutaman nuoren kohdalla haasteista huolimatta Nuoret ovat löytäneet nuortentilan koronavuosien jälkeen SKY-oppitunnit (sitouttava kouluyhteistyö) 	<ul style="list-style-type: none"> Henkilöstöresurssit, joilla toimitaan ovat olleet vähäiset Nuorten pahoinvointi, päihdeiden käyttö, käyttäytymisen ongelmat Koulukieltäytymiset Suuret poissaolomäärät Koulupsykologin puuttuminen
Luumäki	<ul style="list-style-type: none"> Koulupoissaoloihin on puututtu maakunnallisen mallin mukaisesti. Marraskuussa 2022 Luumäellä oli alle viisi oppilasta, joilla oli yli 50 tuntia koulupoissaoloja. 	<ul style="list-style-type: none"> KiVa-kysely kevät 2022: yläkoulussa esiintyy kiusaamista hieman aikaisempaa enemmän. 8.- ja 9. -luokilla kiusaamista on netissä. Kaikki yläkoulun ikäluokat kokevat yksinäisyyttä. Seksuaalista häirintää koetaan kaikissa ikäluokissa valtakunnan keskiarvoa enemmän. 8. lk kouluterveystarkastuksissa on noussut esille vapettaminen (sähkötupakointi) ja muut päihdeasiat. Sähkötupakkaa on helposti tarjolla ja nuoret myyvät sitä toisilleen. Arjen perusasiat ovat monille haastavia: ruokarytmi, unirytmii ja ruutu-aika. Nuorten pitkäjänteisyys on vähentynyt ja keskittymishaasteet näkyvät arjessa. Energiajuomien käyttö näkyy arjessa.
Parikkala	<ul style="list-style-type: none"> etsivä nuorisotyöntekijä (yhteinen Rautjärven kanssa) oma koulunuorisotyöntekijä (kesäkuu 2022-toukokuu 2023) 	<ul style="list-style-type: none"> häiriökäyttäytymistä, säännöistä piittaamattomuutta, aikuisten kunnioituksen vähenemistä kännykkäriippuvuus

KUNTA	ONNISTUMISET	HAASTEET
Parikkala	<ul style="list-style-type: none"> • paljon lapsia ja nuoria, joilla on hyviä harrastuksia • nuoret ovat löytämässä tiensä takaisin nuorisotoimen järjestämiin nuorten iltoihin ja tapahtumiin koronavuosien jälkeen 	<ul style="list-style-type: none"> • alkoholin välittäminen alaikäisille • jonkin verran koulupoissaoloja
Rautjärvi	<ul style="list-style-type: none"> • palkattu koulunuorisotyöntekijä • kohtaamispaikka Sopukan avaaminen ja järjestöjen aktiivinen tilan käyttö • Työllisyysyksikön toiminta käynnistynyt hyvin, hyvä palaute asiakkailta ja yhteistyökumppaneilta 	<ul style="list-style-type: none"> • Hyte-työn tavoitteiden toteutumisen seurannan puutteellisuus (henkilöstövaihdokset, sairauspoissaolot yms.) • Palvelujen saavutettavuus (pitkät välimatkat, vähän julkista liikennettä)
Ruokolahti	<ul style="list-style-type: none"> • Koulunuorisotyö toimii, selkeä tarve • Luotu hyviä sosiaalisia kontakteja • Lasten ja nuorten lukeminen hieman lisääntynyt 	<ul style="list-style-type: none"> • Lukuinnostuksen kasvattaminen • Poikien ja miesten osallistaminen kansalaisopiston toimintaan • Miten löydämme yksinäiset palveluja tarvitsevat hyödyntämään tarjolla olevia palveluja
Savitaipale	<ul style="list-style-type: none"> • Panostus opetusjärjestelyihin, eriyttämiseen ja tukitoimiin näkyy siten, että koulukeskeytyksiä on vähän ja nuoret siirtyvät jatko-opintoihin • Nuortenpsykiatrian hoitajan jalkautuminen Lasten- ja nuorten talolta kouluun 	<ul style="list-style-type: none"> • Nuorten kokemaa arjenhallinnan ja mielen hyvinvoinnin haasteet (stressi, ahdistuneisuus) • Lukioon siirtyneillä tuen tarvetta (kuormittuneisuus, hyppy peruskoulusta näyttäytyy isona) • Nuorten tavoittaminen • kiusaaminen • ilmiönä aamupalan syömättä jättäminen yhä nuorempien keskuudessa
Taipalsaari	<ul style="list-style-type: none"> • Etsivä nuorisotyö toteutunut suunnitellusti • Matalan kynnyksen kohtaaminen nuorten ja nuorisopalveluiden kanssa mahdollistanut keskusteluyhteyden vahvistumisen nuorisotalolla sekä somessa 	<ul style="list-style-type: none"> • Resurssien tarjoamat mahdollisuudet hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteissä.

Nuorten näkemyksiä ja kokemuksia mielen hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä palveluista kartoitetaan toukokuussa 2023 Nuorten Digiraati -keskustelulla, joka on osa hyvinvointialueella käynnistynyttä Asukasosallistuminen Etelä-Karjalan hyvinvointialueella -hanketta. Hankkeessa kokeillaan eri kohderyhmille soveltuvia uusia asukasosallistumisen menetelmiä yhdessä Etelä-Karjalan alueen kuntien kanssa ja etsitään Etelä-Karjalan hyvinvointialueelle sopivat asukkaiden osallistumisen tavat vuosittaiseen hyvinvoinnin tilan arviointiin.

Työikäiset

Työikäisten mielen hyvinvoinnista ei ole juurikaan saatavilla tietoa vuodelta 2022. Sotkanetin indikaattoritiedoista nähdään kuitenkin, että viime vuonna mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa sai 18–24-vuotiaista eteläkarjalaisista 18,9 / 1000 vastaavan ikäistä. Määrä on pysynyt melko samana vuodesta 2020. Koko maassa luku oli 28,2 / 1000 vastaavan ikäistä. Sen sijaan 25–64-vuotiaiden ryhmässä mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden eteläkarjalaisten määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 2020 ja noudattelee koko maan tasoa. Tästä ikäryhmästä mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa sai vuonna 2022 Etelä-Karjalassa 31,3 / 1000 vastaavan ikäistä (2020: 26,5 / 1000 vastaavan ikäistä). (THL 2023m)

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt olivat tuki- ja liikuntaelinten sairauksien jälkeen toiseksi yleisin syy jäädä työkyvyttömyyseläkkeelle Suomessa vuonna 2022 (Eläketurvakeskus 2023). Eteläkarjalaisista 18–34-vuotiaista mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä sai viime vuonna 1 %, mikä oli hieman vähemmän kuin vuonna 2021. Luku oli suunnilleen saman kuin koko maan tasolla eikä naisten ja miesten välillä ollut suurta eroa. Indikaattorin laskennasta on rajattu pois elimelliset aivo-oireyhtymät (F00–F09) sekä älyllinen kehitysvammaisuus (F70–F79). Kaikista Etelä-Karjalan 16–64-vuotiaista mielenterveysperusteisesti työkyvyttömyyseläkettä sai 3,4 %, mikä on koko maahan verrattuna 0,5 prosenttiyksikköä enemmän. (THL 2023l)

Mielenterveysosaamista vahvistettiin Etelä-Karjalan kunnissa vuosina 2020–2022 Eksoten hallinnoimassa Hyvä mieli! -hankkeessa, jonka osatoteuttajana toimi MIELI Etelä-Karjalan mielenterveys ry. Hankkeen tavoitteena oli lisätä mielen hyvinvointia alueen väestössä, vahvistaa kuntien sekä ammattilaisten mielenterveysosaamista sekä lisätä ymmärrystä mielen hyvinvoinnin vaikutuksista kuntien päätöksenteossa. Hankkeen aikana MIELI ry tarjosi mielenterveyden asiantuntijuutta kuntien hyte-työn tueksi, piti iltakouluja päättäjille sekä koulutti kuntahenkilökuntaa. (MIELI ry 2023)

Ikääntyneet

Ikäihmisten kokonaisvaltaista toimintakykyä, terveyttä ja hyvinvointia tuetaan Etelä-Karjalassa muun muassa erilaisilla vapaaehtoistoiminnan muodoilla. Pääpaino on yksinäisyyden kokemusten lieventäminen ja sosiaalisen hyvinvoinnin sekä osallisuuden vahvistaminen. Vapaaehtoistoiminnan eri muodot täydentävät asiakkaan jo olemassa olevia palveluja toimien ammattilaisten rinnalla. Useimmiten tarve syntyy kuntoutuksen tai kotihoidon arviointijaksojen päättyessä. (Karels 2023)

Etelä-Karjalan hyvinvointialueella ikäihmisten parissa tehtävän vapaaehtoistoiminnan piirissä toimii 118 vapaaehtoista. Toimintamuotoja ovat muun muassa ulkoiluystävä-, keskustelukaveri-, saattaja-, digituki-, tuolijumpanohjaaja- sekä nikkarivapaaehtoiset. Aktiivisia vapaaehtoistoimijoita on Lappeenrannassa (74), Imatralla (15), Lemillä (7), Ruokolahdella (18), Parikkalassa (2) ja Rautjärvellä (2). Vuonna 2022 vapaaehtoispyyntöjä tilastoitiin 144, joista 57 % toteutui. Suurin tarve oli ulkoilutehtäviin (56 %), mutta myös keskusteluseuraa kaivattiin (36 %). Suurin osa vapaaehtoispyynnöistä (67 %) välittyi oman sotehenkilöstön tai kuntoutuksen kautta ja loput omaisten (10 %) tai itse ikääntyneiden (23 %) suorina kontakteina. Vapaaehtoistoimintaa koordinoi Etelä-Karjalan hyvinvointialueen hyte-tiimin vapaaehtoistoiminnan koordinaattori. (Karels 2023)

Etsivän vanhustyön toimintamalli jalkautettiin koko Etelä-Karjalaan ottamalla käyttöön Hoksauta minut -yhteydenottokortti. Kuntien Hoksauta minut -kortin ympärille muodostuneet ns. etsivän vanhustyön verkostot kokoontuivat vertaistapaamisiin kahdesti vuodessa pohtimaan, miten tukea paikallisia ikäihmisiä eri keinon. Vuonna 2022 palautui yhteensä 114 korttia, joissa oli yhteensä toivottu 201 yhteydenottoa. Yhteydenottopyynnöt välitettiin Eksotelle (61 kpl), kuntien liikuntatoimiin (47 kpl), Etelä-Karjalan Muistiluotsi ry:lle (45 kpl), Lappeenrannan seurakuntayhtymälle (22 kpl), Etelä-Karjalan Sydänpiiri ry:lle (19 kpl) sekä Savitaipaleen SPR ystäväpalvelulle (7 kpl). (Karels 2023)

Kulttuurihyvinvointi

Etelä-Karjalan alueella Imatralla ja Lappeenrannassa on käytössä Kaikukortti, jonka tavoitteena on parantaa taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään ja harrastaa taiteen tekemistä. Kaikukorttia toteutetaan yhteistyössä valtakunnallisen Kaikukeskuksen sekä Imatran ja Lappeenrannan kaupunkien kanssa, ja kortilla voi hankkia maksuttomia pääsylippuja esimerkiksi konsertteihin, urheilutapahtumiin ja teatteriin. Palveluvalikossa voi olla paikkakuntakohtaisia eroja. Kaikukortin luovuttamisesta vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelupisteet ja järjestöt tiettyjen kriteerien mukaan. Eniten kaikukorttia ovat käyttäneet työttömät, vammaiset, pitkäaikaistyöttömät ja pitkäaikaissairaat sekä mielenterveyskuntoutujat. Tällä hetkellä Kaikukortteja on käytössä Lappeenrannassa 537 kpl ja Imatralla 280 kpl. (EKHVA 2023, Tourunen 2023)

Etelä-Karjalan keskussairaалalla kulttuurihyvinvointia on tuettu ylläpitämällä sairaala-artoteekkiä eli taidelainaamoaa. Lappeenrannan taidemuseon teoksia on ollut esillä vaativan kuntoutuksen osastolla K7, hoitokeskuksella, kipupoliklinikalla sekä kanttiinilla. Loppuvuodesta 2022 artoteekin käytäntöjä on selvitetty ja yhteistyössä Lappeenrannan taidemuseon ja Kaakon taide ry:n kanssa aloitettu uuden toimintamallin luominen toiminnan kehittämiseksi ja laajentamiseksi. (EKHVA 2023, Tourunen 2023)

Seurakuntien toiminta

Seurakuntien työn merkittävänä painopisteenä on ihmisten henkisen ja hengellisen hyvinvoinnin tukeminen. Lähtökohtaisesti suuri osa seurakunnan ihmiskasvoisesta työstä onkin mielen hyvinvointia tukevaa. Lasten ja nuorten kohdalla kerho-, retki- ja leiritoiminta tukee heidän osallisuuttaan ja integraatiotaan toisten samanikäisten porukoihin. Erityisesti koronapandemian aikana ja jälkeen opetellaan uudelleen tulemaan koolle ja tapaamaan myös kotona toisia. Seurakuntien perustyö tukee tätä kehitystä. Monissa seurakunnissa on myös erilaisia yhteisöruokailuja ja ruuanjakoa, joiden yhtenä tavoitteena on se,

että niille osallistuvat (erityisesti vähävaraiset) ihmiset saavat terveellisen lämpimän aterian. (Eklund 2023)

3.3 Työllisyyden edistäminen

Työllisyyden edistämistä varten on laadittu oma erillishjelmansa Etelä-Karjalan työllisyysohjelma, jota käsitellään kappaleessa 4.5. Alle on koottu kuntien työllisyyttä edistäviä toimenpiteitä ja haasteita vuodelta 2022 (taulukko 8).

Taulukko 8. Etelä-Karjalan kuntien työllisyyttä edistäviä toimenpiteitä ja haasteita vuonna 2022.

KUNTA	ONNISTUMISET / TOIMENPITEET	HAASTEET
Imatra	<ul style="list-style-type: none"> • Imatran seudun alle 25-vuotiaiden työttömyys laski edellisvuodesta 13 %. • Kaupunki jakoi kesätyöseteleitä yhteistyössä OP Etelä-Karjalan kanssa 236 nuorelle. Duuniseteleitä jaettiin kolmelle ammattiin valmistuneelle. • Workpilots-mobiilisovelluksen kautta työkeikkoja teki 22 eri nuorta. • EKLU jatkoi maakunnallista liikunnan ja urheilun työllisyshanketta, joka työllisti 20 imatralaista. • Palkkatuella työllistettiin vuoden aikana 106 henkilöä kaupungin eri palvelualueilla. • Oppisopimuslisä pienyrityksille otettiin kokeiluna käyttöön elokuussa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tiettyjen ammattiryhmien henkilöstön saatavuuden /rekrytoinnin haasteet • Lakisääteisten velvoite-työllistettävien suuri määrä.
Lappeenranta	<ul style="list-style-type: none"> • Nuorisotyöllisyyden ja työllisyyden hyvä kehitys • 5. luokkalaiset toteuttivat Pikkuyrittäjät-konseptin. • Yrittäjyyskasvatuksen opetussuunnitelman valmistelu aloitettiin. • 370 kesätyöseteliä ja setelin arvon korotuksen valmistelu, 10 duuniseteliä sekä korkeakouluopiskelijoiden URA-setelimallin kehittämisen käynnistäminen • Lisätty yritys- ja järjestöyhteistyötä työttömien työllistämiseksi ja palkattu työttömiä työnhakijoita ja osatyökykyisiä kaupungin toimialoille. • Tuettu yrityksiä ns. Lappeenranta-yrityslisän avulla ja kehitetty toimintamallia • Elinvoimaohjelman laatiminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Työssäjaksamisen tukeminen ja työikäisen väestön tavoittaminen
Lemi	<ul style="list-style-type: none"> • Työllisyystilanne on hyvä • Lemin kunnan nuorten kesätyöhaku • Kesätyöllistämistuki yrityksille ja yhteisöille 	

KUNTA	ONNISTUMISET / TOIMENPITEET	HAASTEET
	<ul style="list-style-type: none"> 8.lk Ajokortti työelämään -koulutus yhdessä 4H:n kanssa yrittäjyysteema oppiaineiden sisällä Työkäisille: Aktivoiva hanke, työkokeilut, harjoittelupaikat, kesätyöt 	
Luumäki	<ul style="list-style-type: none"> Pikkuyrittäjät-toiminta kunnan molemmissa kouluissa Taavetin lukiossa yrittäjyyspainotus; lukion osuuskunta piti jäätelökioskia torilla koko kesän. Luumäen kunta työllisti 20 nuorta kesätöihin Kunnan työllistämisyksikkö järjesti mm. kuntouttavaa työtoimintaa 14 hlöille, työkokeilu 3 hlöä, veloitetyökokeilu 5 hlöä Työllistämisyksikössä kaikille avoimen Kahvila Laventelin suunnittelu ja toteutus vuodelle 2023 	
Parikkala	<ul style="list-style-type: none"> Kesätyömahdollisuus 9 nuorelle Otettiin käyttöön nuorten kesätyösetelit ja duuniseteli (yhdelle Samposta valmistuvalla nuorelle). Opistosta osajaksi hankkeessa tuettiin työllistymistä ja järjestettiin paljon koulutusta ja tapahtumia 	
Rautjärvi	<ul style="list-style-type: none"> Työllisyysyksikön toiminta käynnistynyt hyvin, hyvä palaute asiakkailta ja yhteistyökumppaneilta kesätyösetelit, kunnan kesätyöpaikat, kesätyönhakupaja, cv-paja Työllisyyttä edistävät kurssit Simpelejärven opistossa Kuntouttavaa työtoimintaa tarjoavan työpaja Voimalan perustaminen kunnan palkkatukityöllistämisen tehostaminen 	<ul style="list-style-type: none"> Työkäisten mielen hyvinvointiin ja terveyteen panostamisen vähyyys
Ruokolahti	<ul style="list-style-type: none"> Työttömille ryhmämuotoista kuntouttavaa työtoimintaa, jossa käsiteltiin hyvinvointiin liittyviä teemoja ja tutustuttiin kunnan monipuolisiin liikuntamahdollisuuksiin. Kunnan kesätyöpaikka 14 nuorelle Jaettiin 30 kpl 300 euron arvoisia kesätyöseteleitä Kunta tarjosi kuntouttavaa työtoimintaa/työkokeilua 27 henkilölle. Kunnassa työskenteli palkkatuella 21 henkilöä. Työllisyyskoordinaattori tarjosi yksilöllistä tukea, ohjausta ja neuvontaa pitkään työttömänä olleille. 	<ul style="list-style-type: none"> Yhteisöllisyyden ja henkilöstön työhyvinvoinnin vahvistaminen koronarajoitusten jälkeen
Savitaipale	<ul style="list-style-type: none"> Nuoret yrittäjät saivat kesällä rantakahvilaa varten toimitilaa korvauksetta. Käytössä kesätyötuki nuoren työllistävälle yritykselle, yhdistykselle tai yksityiselle työnantajalle. 19 työnantajaa työllisti yhteensä 56 savitaipalelaista nuorta. 	<ul style="list-style-type: none"> Pätevän henkilökunnan saaminen varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen

KUNTA	ONNISTUMISET / TOIMENPITEET	HAASTEET
	<ul style="list-style-type: none"> Kunta palkkasi yhden lukiolaisen alakoululaisille suunnattua kesätoimintaa varten. Palkkatukityössä ja kesätyössä on ollut yhteensä 12 nuorta. Työikäisiä palkkatukityössä 18. Oppisopimuskoulutuksessa, työkokeilussa ja työharjoittelussa ja kuntouttavassa työtoiminnassa oli yksi henkilö kussakin. Kehitysvammaisten työtoiminnassa oli (loppui 1.8) 2 hlöä. Mielenterveyskuntoutujien työtoiminnassa myös 2 hlöä (loppui 1.8). 	
Taipalsaari	<ul style="list-style-type: none"> Etsivä nuorisotyö on tukenut nuoria mm. kesätyöpaikkojen hakemissa sekä ohjannut työkokeiluun ja erilaisten taloudellisten tukien hakemisessa. Nuorten kesätyöseteleiden jako Yritysneuvonta sekä yrittäjätapaamiset Etelä-Karjalan ja Taipalsaaren yrittäjien kanssa. Kunta on ollut mukana MINT-hankkeessa sekä Leader hankekumppanina. Työllisyyttä on edistetty erillisen, kolmivuotisen pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työllistymiseen tähtäävän Aktiv-Oiva-työllisyyspoliittisen hankkeen avulla. Työllistämisyksikkö on edistänyt toiminnallaan yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä. 	

Myös Etelä-Karjalan seurakunnilla on vakiintuneita tapoja ottaa työhön esimerkiksi työkokeilijoita, työelämään palaajia ja harjoittelijoita. Erityisesti kesäaikaan seurakunnat ovat myös merkittävä nuorten työllistäjä kerho- ja leiritoiminnassa. (Eklund 2023)

3.4 Osallisuus ja järjestöyhteistyö

Laki hyvinvointialueesta (611/2021) linjaa vahvasti osallistumista. Hyvinvointialueen asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan. Lain mukaan aluevaltuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä. (29 §).

Vuoden 2022 aikana valmisteltiin osallisuus- ja järjestöyhteistyön osalta siirtymistä hyvinvointialueelle lain edellytysten mukaisesti. Etelä-Karjalan hyvinvointialueelle perustettiin lakisääteiset vaikuttamistoimielimet (nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto). Hyvinvointialueen osallisuusohjelmaa varten arvioitiin osallisuustyön nykytilaa Eksoten Osallistu ja vaikuta -ohjelman pohjalta sekä kartoitettiin Etelä-Karjalan kunnissa ja maakunnassa olevat osallisuutta ja kumppanuutta edistävät ryhmät ja raadit. Lisäksi valmisteltiin hyvinvointialueen asiakaspalautejärjestelmää palvelupalautteiden ja kehittämisehdotusten systemaattiseen käsittelyyn, hyödyntämiseen ja raportointiin. Hyvinvointialueen osallisuusohjelman ja asiakaspalautejärjestelmän valmistelu jatkuu vuoden 2023 aikana. (Maijanen 2023)

Yhteiskehittämistä toteutettiin palveluissa (asiakas-, järjestö- ja henkilöstöosallisuus) ja lisäksi otettiin käyttöön vuoropuhelua ja osallistumista tehostava Otakantaa.fi-verkkopalvelu. (Maijanen 2023)

Järjestöyhteistyötä tiivistettiin käynnistämällä Kehittämisen kumppanuuskahvit -toimintamalli. Kumppanuuskahvit ovat Etelä-Karjalan hyvinvointialueen ja järjestöjen sekä yhdistysten avoin ja vapaamuotoinen yhteiskehittämisalusta, jossa edistetään osallisuuden toimintakulttuuria: keskustellaan, kehitetään ja ideoidaan yhdessä. Kumppanuuskahvit keitetään kolmesti vuodessa ja niihin osallistuu järjestöedustajien lisäksi terveys- ja hyvinvointiasemien järjestöyhteyshenkilöitä sekä asiantuntijoita hyvinvointialueen hyte-tiimistä ja kehittämispalveluista. (Maijanen 2023)

Vuonna 2022 Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimi (Eksote) tuki järjestöjen toimintaa myöntämällä järjestöavustusta yhteensä 92 500 euroa sellaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestöjen ja yhdistysten sekä maakunnallisten järjestöjen ja yhdistysten toimintoihin, jotka edistivät Eksoten ja järjestötoimijoiden välistä yhteistyötä ja toteuttivat Eksoten visiota "Toimintakykyisenä kotona, arjessa ja elämässä". (Maijanen 2023)

Vuoden 2022 aikana osana hyvinvointialueen yhdyspintavalmistelua selvitettiin alueellisesti yksityisen ja kolmannen sektorin roolit kuntien ja hyvinvointialueen palvelutarjonnassa sekä ohjaus yhdyspinnassa. Lisäksi selvitettiin yhteistyön

mahdollisuudet ja järjestöjen toimintaedellytykset sekä tunnistettiin olemassa olevat verkostot ja rakenteet. Selvityksen pohjalta valmisteltiin yhteistyössä järjestöjen kanssa hyvinvointialueen järjestöavustuskokonaisuutta.

Hyvinvointialuevalmisteluissa tehtiin tiivistä yhteistyötä Etelä-Karjalan Yhdistykset ry:n hallinnoiman Etelä-Karjalan Kumppanuusverkosto-hankkeen kanssa ja vuoropuhelua käytiin Etelä-Karjalan järjestöjen ja maakunnan Kumppanuuspöydässä. (Maijanen 2023)

OLKA® - sairaalavapaaehtoistoiminta ja järjestöyhteistyö sairaalalla ja hyvinvointiasemilla

OLKA-toiminta tarjoaa potilaille ja läheisille tietoa potilasyhdistysten ja sairaalan yksiköiden tarjoamasta tuesta sekä vertaistukea ja muuta vapaaehtoisten tarjoamaa tukea. Etelä-Karjalan OLKA-toiminnassa tapahtui merkittävää edistystä vuonna 2022, kun Etelä-Karjalan Yhdistykset ry käynnisti STEA-rahoituksen avulla "Etelä-Karjalan OLKA – OLKA®-toimintamallin kehittäminen Etelä-Karjalan keskussairaalassa" -hankkeen, johon saatiin myös projektityöntekijä. (Tourunen 2023)

Uusien vapaaehtoisten valmennuksia järjestettiin Etelä-Karjalassa vuonna 2022 kolme ja niihin osallistui yhteensä 28 henkilöä. Vuoden lopussa vapaaehtoisia oli mukana 31, joista puolet toimi sairaalaoppaina tai juttukavereina ja puolet vertaistukijoina. Vuonna 2022 sairaalavapaaehtoiset työskentelivät 116 tuntia ja heidän kauttaan toteutui 1237 kiireetöntä kohtaamista. Sairaalan pääaulassa olevalla OLKA-pisteellä toteutettiin yhteensä 13 teemapäivää, joita pitivät Etelä-Karjalan Muistiluotsi, Keliakiayhdistys, Kaakkois-Suomen Sydänpiiri, Saimaan Syöpäyhdistys, Luustoyhdistys, Reumayhdistys, Etelä-Karjalan Kilpi ry, Omaishoitajat, Glaukoomayhdistys ja Etelä-Karjalan munuais- ja maksayhdistys. Lisäksi teemapäiviin osallistuivat keuhkopoliklinikka sekä (Eksoten?) hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijat. Kaakkois-Suomen sydänalue on ollut tärkeä kumppani sydänsairauksiin, diabetekseen ja aivoverenkiertohäiriöihin liittyvän vertaistuen tuomisessa sairaalan osastoille K7 ja K5. (Tourunen 2023)

Tulevaisuuden sotekeskus -hankkeessa pohdittiin alueen yhdistysten ja hyvinvointiasemien yhteistyötä. Hankkeen myötä kaikille Etelä-Karjalan hyvinvointi- ja terveysasemille päätettiin perustaa OLKA-pisteet. Aulatiloihin järjestettiin hyllyt nimenomaan yhdistysten esitteitä varten ja ne merkittiin OLKA-pisteestä kertovin kyltein. Pisteitä perustettiin yhteensä 11 sairaalalla jo toimivan lisäksi. Keskussairaalan OLKA-piste siirrettiin syksyn 2022 aikana paremmalle paikalle pääaulan yhteyteen. (Tourunen 2023)

Kokemusasiantuntijatoiminta

Etelä-Karjalan alueella oli vuoden 2022 lopussa 145 kokemusasiantuntijaa, joista 96 on käynyt kokemusasiantuntijatoimintaan liittyvän kurssin. Kotoutumisen kokemusasiantuntijoille on oma rekisterinsä, joka siirtyy palvelujen muutoksen mukana 2023 alkaen Lappeenrannan kaupungin hoidettavaksi. Syksyllä 2022 Eksote järjesti korona-ajan jälkeen taas lähitoteutuksena kokemusasiantuntijakurssin, jolta valmistui 15 kokemusasiantuntijaa. Mukana oli aiheita muun muassa päihteistä, mielenterveydestä, sairauksista, erityislasten vanhemmuudesta, fyysistä sairauksista ja vammoista. (Tourunen 2023)

Eksoten kokemusasiantuntijakoordinaattorin kautta välitettiin vuonna 2022 kokemusasiantuntijoita yhteensä 33 toteutuneelle keikalle, joiden osallistujamäärä vaihteli yhdestä kahdeksaan. Lisäksi kokemusasiantuntijat ovat olleet mukana esimerkiksi järjestöjen ja ammatillisten oppilaitosten tilaisuuksissa sekä erilaisissa kehittämistehtävissä. Päihdeklonikan ja maahanmuuttopalvelujen kokemusasiantuntijoiden työskentely jatkui edelleen palkkasuhteisena. Uutena aloitettiin muun muassa sairaalan vaativan kuntoutuksen osastolla amputaatioon liittyvä kokemusasiantuntijatoiminta. Yhteistyössä LAB ammattikorkeakoulun kanssa järjestettiin vuosittaiseksi muodostunut osallisuuden teemoja käsittelevä seminaari "Koetun elämän voimaa - Kokemusasiantuntijat ja vertaiset rinnalla kulkijoina", johon osallistui noin sata sotealan ammattilaista, opiskelijaa ja kokemusasiantuntijaa. (Tourunen 2023)

4 Alueelliset hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Etelä-Karjalan laajan hyvinvointisuunnitelman lisäksi on laadittu useita lakisääteisiä väestöryhmäkohtaisia erillisohjelmia. Niissä on huomioitu laajan hyvinvointisuunnitelman kolme yhteistä teemaa ja sitouduttu niiden edistämiseen, mikäli ohjelman laatimisaikataulu on mahdollistanut sen. Alle on koottu keskeisimpiä nostoja erillisohjelmien vuoden 2022 toimenpiteistä. Tarkempaa tietoa kunkin ohjelman tavoitteista ja niiden seurannasta löytyy erillisohjelmista, jotka löytyvät Etelä-Karjalan hyvinvointialueen verkkosivuilta osoitteesta: <https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

4.1 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta määrätään Lastensuojelulain (417/2007) 12§:ssä. Etelä-Karjalan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2019–2022 päätavoitteiksi määriteltiin asiakaslähtöinen palvelujärjestelmä ja perheen toimiva arki. Asiakaslähtöisen palvelujärjestelmän alatavoitteisiin kuului muun muassa ennalta ehkäisevien palvelujen vahvistaminen. Lapsiperhesosiaalityössä on otettu käyttöön systeeminen työote, jossa ammattilaisten työskentely tapahtuu suorassa ja tiiviissä yhteistyössä lapsen ja hänen perhesysteeminsä kanssa ja työ pohjautuu lapsen sekä perheen osallisuuden entistä keskeisempään huomiointiin. Systeeminen toimintamalli on mahdollistanut työryhmien tiimirakenteiden muutoksen ja perheterapeuttisen lähestymistavan mukaan ottamisen asiakaskohtaisessa työssä. Systeeminen työote lisää moniammatillista ja vuorovaikutukseen perustuvaa työtettä.

Perheen toimivan arjen alatavoitteina puolestaan ovat muun muassa mielen hyvinvoinnin tukeminen, parisuhteen ja vanhemmuuden tuki ja hyvinvointitaitojen vahvistaminen. Sekä Eksoten opiskeluhuollon että Lasten ja nuorten talon

palveluissa on laajennettu IPC-menetelmän käyttöä. IPC on näyttöön perustuva masennusoireilun ehkäisyyn ja hoitoon suunniteltu menetelmä, jota hyödynnetään asiakastyössä noin kahdeksan kerran lyhytinterventiona. Toinen käytössä oleva näyttöön perustuva menetelmä on Cool Kids, jota voidaan hyödyntää sekä yksilö- että ryhmämuotoisena noin 10 tapaamiskerran hoito-ohjelmana. Lisäksi vuonna 2022 koulutettiin nepsy-valmentajia lastensuojeluun ja lapsiperhesosiaalityöhön. Toimenpiteiden vaikuttavuuden mittaaminen on kuitenkin haastavaa. (Pietinen 2023, Nylund 2023)

Vanhemmuuden tukea on vahvistettu ottamalla käyttöön puolison neuvola-toimintamalli. Puolison neuvolan tavoitteena on huomioida ensimmäistä lasta odottavan perheen isä ja toinen vanhempi paremmin neuvolatoiminnan yhteydessä sekä tukea perheen toista vanhempaa vanhemmaksi kasvussa sekä kannustaa huolehtimaan omasta terveydestä ja hyvinvoinnista. (Nylund 2023) Puolison neuvola vastaa osaltaan syksyllä 2021 toteutetussa neuvoloitten asiakaskyselyssä esiin nousseeseen toiveeseen molempien vanhempien tasavertaisesta huomioimisesta neuvolakäynneillä. Asiakaskysely oli osa Yhteinen tulevaisuus – tulevaisuuden sosiaali- ja terveystyökeskus Etelä-Karjalassa -hanketta.

Hyvinvointitaitoja on pyritty vahvistamaan lasten, nuorten ja perheiden elintapa- ja liikuntaneuvonnan avulla, jonka tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten arkiaktiivisuutta sekä tukea perheen liikunnallista ja terveellistä elämäntapaa. Elintapa- ja liikuntaneuvonnan saralla on tehty tiivistä yhteistyötä muun muassa kuntien ja EKLUn kanssa.

Palveluiden ja toimintojen kehittäminen jatkuu edelleen myös vuonna 2023 ja keskeisiä tavoitteita ovat muun muassa lapsivaikutusten arvioinnin toteuttaminen, yhteisöllisen opiskeluolosuhteiden vahvistaminen sekä perhekeskustyöryhmän perustaminen ja järjestöyhteistyön kytkeminen palveluihin. (Nylund 2023)

Vuoden 2022 aikana myös valmisteltiin ja vietiin päätöksentekoon lakisääteinen lasten ja nuorten alueellinen hyvinvointisuunnitelma ja toimenpideohjelma vuosille 2023–2025. Sitä varten kerättiin eri tavoin lasten, nuorten ja perheiden

näkemyksiä palveluista ja toiminnasta. Osallisuuden myötä palveluiden käyttäjillä on mahdollisuus vaikuttaa palvelujen ja toiminnan kehittämiseen. MLL:n Kaakkois-Suomen piiri toteutti elokuussa 2022 yhteistyössä seurakunnan ja Eksoten kanssa kyselyn lapsiperheille, ja siihen vastasi 76 vanhempaa tai huoltajaa kaikista Etelä-Karjalan kunnista. Vastaajat toivoivat harrastustoimintaa ja avoimia kohtaamispaikkoja kaikkien kuntien alueelle, sekä panostamista nuorten harrastustoimintaan ja mielenterveyden tukemiseen. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2023–2025 löytyy Etelä-Karjalan hyvinvointialueen verkkosivuilta.

4.2 Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi

Etelä-Karjalan suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2021–2025 pohjautuu lakiin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012), Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton laatimaan laatusuositukseen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 sekä Kansalliseen ikäohjelmaan. Suunnitelma on laadittu yhteistyössä Eksoten, Etelä-Karjalan alueen vanhusneuvostojen, kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden edustajien kanssa, ja käsitelty Eksoten hallituksessa maaliskuussa 2021.

Yksi suunnitelman tavoitteista on ikääntyneiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen. Tähän on osaltaan vastattu järjestämällä kaikissa Etelä-Karjalan kunnissa toukokuussa 2022 ikäihmisten vaikuttamispäivä. Vaikuttamispäivät toteutettiin yhdessä alueen kuntien vanhus- ja vammaisneuvostojen, hyte-koordinaattoreiden, Oiva osallisuus -hankkeen, Etelä-Karjalan järjestöjen, Saimaan ammattiopiston, Ikäinstituutin sekä Eksoten toimijoiden kanssa. Vaikuttamispäivien tavoitteena oli ikäihmisten osallisuuden, hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen, ja niiden avulla haluttiin saada ajantasaista tietoa ikäihmisten toiveista heidän hyvinvointinsa tueksi. Vaikuttamispäivien aikana jaettiin tietoa myös kaatumisen ehkäisystä. Päiviin osallistui paikasta riippuen 20–60 henkilöä. Vaikuttamispäivistä saadun palautteen perusteella toteutettiin muun muassa apuvälineinfo, "Rolla on the

road”-kiertue, alueen kuntien Arjen olohuoneissa syksyllä 2022. Vaikuttamispäivät ovat jatkossakin osa hyvinvointialueen ja sidosryhmien yhteistä osallisuustyötä. (Hokkanen 2023)

Ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen näkyi vahvasti kuntien Arjen olohuone -tuokioissa, joita pidettiin kohtaamispaikoissa ympäri maakuntaa erilaisilla teemoilla, kuten elintavat, kulttuurihyvinvointi ja kaatumisen ehkäisy. Lisäksi Imatralla ja Luumäellä Arjen olohuoneissa pidettiin Voimaa ikämiesten arkeen -hankkeen toimesta säännöllisesti kokoontuvaa, ikämiesten arkea tukevaa ryhmätoimintaa. Etelä-Karjalan muistiluotsi järjesti Imatralla myös aivoterveyttä tukevia tuokioita. Arjen olohuone -toimintaa suunnitellaan ja tehdään vahvasti yhteistyössä kuntien, järjestöjen, oppilaitosten ja hyvinvointialueen toimijoiden kanssa. Yhtenä hyvinvointityön painopistealueena ikäihmisten osalta on ollut erityisesti koronapandemian jälkeen yksinäisyyden kokemusten vähentäminen ja osallisuuden vahvistaminen. (Karels 2023) Ikääntyneille järjestettiin myös videovälitteistä ryhmämuotoista toimintaa, josta saatiin asiakkailta hyvää palautetta. Ryhmätapaamiset sisälsivät muun muassa ohjattua liikuntaa, muistiharjoitteita ja kulttuuriesityksiä. (Inna 2023)

Ikääntyneiden parissa työskentelevien ammattilaisten ravitsemusosaamista vahvistettiin henkilöstön koulutuksilla. Toimintakyky- ja hoivapalveluissa toimii ravitsemusterapeutin vetämä ravitsemuksen yhteistyöryhmä, jossa on edustajat asumisen ja kotihoidon yksiköistä sekä ruokapalveluista. Työryhmän toiminta sekä koulutus- ja kehittämissyhteistyö on vakiintunutta. Sekä kotihoidossa että ympärivuorokautisessa hoidossa seurataan ja pyritään ehkäisemään ikääntyneiden tahatonta painonlaskua sekä vajaaravitsemusriskiä ravitsemuksen keinoin. (Inna 2023, Lehmusaho 2023)

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi löytyy Etelä-Karjalan hyvinvointialueen verkkosivuilta.

4.3 Kotouttamisohjelma

Kotoutumislain mukaan jokaisen kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava kotouttamisohjelma, jonka tarkoituksena on edistää kotoutumista ja monialaista yhteistyötä (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 32§). Etelä-Karjalassa kunnat tekevät yhteistyötä Eksoten (nyk. hyvinvointialueen) kanssa maahanmuuttoasioissa ja kotouttamisohjelman vuosille 2021–2024 on laatinut työryhmä, jossa oli mukana Eksoten lisäksi kaikkien kuntien, työvoimahallinnon, ELY-keskuksen ja Kelan edustajia. Eksote on myös tuottanut alueen maahanmuuttopalvelut, joihin kuuluvat mm. kotouttava sosiaalityö, kotouttamistyön koordinointi ja neuvonta- ja ohjauspalvelut.

Vuonna 2022 valmistauduttiin toimintaympäristössä vuoden 2023 alussa tapahtuvaan muutokseen, jonka seurauksena kotoutuminen ja sen tukeminen siirtyi kuntien vastuulle, sekä kotoutumislain kokonaisuudistukseen (Heino-Kukkurainen 2023). Kotoutumislain kokonaisuudistuksen (KOT024) tavoitteena on muun muassa vahvistaa työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttaneiden kotoutumista, selkeyttää eri toimijoiden vastuita, vahvistaa monialaista yhteistyötä sekä järjestöjen ja työnantajien kanssa tehtävää yhteistyötä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023)

Ukrainan tilanne vaikutti vuoden 2022 kotoutumisen toimintaympäristöön monin eri tavoin. Viranomaisyhteistyön tiivistäminen ja laajentaminen Ukrainasta sotaa paenneiden palveluiden turvaamiseksi korostui. Yhteistyö vastaanottokeskusten, kuntien, TE-palveluiden sekä Kelan kanssa lisääntyi, tiivistyi ja sai uusi muotoja. Alueella asuvien sotaa paenneiden määrät kasvoivat nopeasti, ja haasteena oli nopeasti lisääntyvään ja ennakoimattomaan palvelutarpeeseen vastaaminen. Maahanmuuttopalveluihin palkattiin ukrainankielinen työntekijä helpottamaan tilannetta. Myös kuntiin saapuneet kiintiöpakolaiset toivat mukanaan uudenlaisia palvelujen järjestämisen sekä kuntakohtaisten toimintamallien kehittämisen tarpeita. Matalan kynnyksen monikielisen ohjaus- ja neuvontapalvelu Momentin kehitystyö jatkui ja sen toiminta yhden luukun periaatteella tuki toimintaa osin muuttuneessa tilanteessa. (Heino-Kukkurainen 2023) Tarkempaa tietoa on luettavissa kotouttamisohjelmasta, joka löytyy Etelä-Karjalan hyvinvointialueen verkkosivuilta.

4.4 Vammaispoliittinen ohjelma

Etelä-Karjalan vammaispoliittinen ohjelma kuluvalle valtuustokaudelle linjaa ne konkreettiset toimenpiteet, joilla vahvistetaan vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista Etelä-Karjalassa. Ohjelman laatimiseen osallistuivat Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskus, kaikki Etelä-Karjalan kunnat, Kaakkois-Suomen TE-palvelut, Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socom Oy, Kelan eteläinen vakuutuspiiri ja maakunnassa toimivat kansalliset järjestöt. Edellä mainituista tahoista muodostuu myös maakunnallisen vammaispoliittisen ohjelman ohjausryhmä. Vammaispoliittisen ohjelman toteutuksesta vastaavat alueen kunnat, Eksote ja järjestöt, ja ohjelma sisältää kuntakohtaiset liitteet ohjelman toteuttamiseksi.

Yhtenä vammaispoliittisen ohjelman tavoitteena on lisätä ja parantaa palvelujen esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Esteettömyys ja saavutettavuus ovat edellytyksiä sille, että vammaiset henkilöt voivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla toiminnanvajeesta huolimatta. Vuonna 2022 Etelä-Karjalassa tehtiin esteettömyyskartoituksia usean kunnan alueella esimerkiksi julkisissa tiloissa sekä ulkoalueilla, ja kartoitusten perusteella aloitettiin muutostöitä. Uudisrakentamisessa esteettömyys pyritään huomioimaan jo suunnitteluvaiheessa. Kaupunkien ja kuntien verkkosivustojen uudistuksissa pyritään myös ottamaan huomioon saavutettavuus entistä paremmin. (Hakoma 2023)

Vammaisten henkilöiden työllistymismahdollisuuksia pyrittiin edelleen parantamaan ja lisäämään. Vuonna 2022 työllistettiin Työtä-hankkeen myötä ennätysmäärä eli 40 henkilöä palkkasuhteiseen työhön. Hanke päättyi vuoden lopussa ja alihankintamallin käyttö jatkuu. Työtä-hankkeen myötä Etelä-Karjala on ollut runsaasti esillä julkisuudessa ja Eksoten mallia kohtaan on ollut valtakunnallista kiinnostusta. Alihankintamallista on tehty myös Youtube-videoita (esimerkiksi [Tuetun työllistymisen menetelmät: Alihankintamalli-pilotti Eksoten vammaispalveluissa](#))(Hakoma 2023)

Etelä-Karjalan vammaispoliittinen ohjelma löytyy Etelä-Karjalan hyvinvointialueen verkkosivuilta.

4.5 Etelä-Karjalan työllisyysohjelma

Etelä-Karjalan työllisyysohjelma on valmisteltu monialaisena yhteistyönä Etelä-Karjalan työllisyysjohtoryhmässä, joka samalla toimii lakisääteisenä Työllistymistä edistävän monilaisen yhteispalvelun (TYP) johtoryhmänä. Työllisyysjohtoryhmässä ovat edustettuina Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Etelä-Karjalan kunnat, Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Karjalan Ohjaamo, Etelä-Karjalan yrittäjät, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Kaakkois-Suomen työ- ja elinkeinotoimisto ja Kansaneläkelaitos. Ohjelman valmisteluun on osallistunut lisäksi eri elinkeino- ja työllisyystoimijoiden edustajia ja myös sen toteuttamista tehdään laajassa yhteistyössä. Etelä-Karjalan vahvuutena on työllisyyden toimijaverkoston tiivis ja ennakkoluuloton yhteistyö ja sen kehittäminen. (Kähäri 2023)

Työllisyysohjelman tarkoituksena on luoda pohja maakunnan yhteiselle työllisyyden hoidon toimintamallille: muodostaa eri toimijoiden yhteinen näkemys siitä, mitä työllisyyspalvelu on Etelä-Karjalassa, mitä vaikutuksia työllisyyspalvelulla yhdessä tavoitellaan ja mikä on kunkin toimijan rooli. Tavoitteena on työllisyyden edistämistä lisäävän yhteistyön kehittäminen, osaavan työvoiman saatavuuden parantaminen sekä haavoittuvassa työmarkkina-asetuksessa olevien työllisyyden edistäminen (pitkäaikaistyöttömät ja yli 55-vuotiaat, nuoret alle 30-vuotiaat, osatyökykyiset, maahanmuuttajat). (Kähäri 2023)

Vuonna 2022 jatkettiin edelleen välityömarkkinoiden kehittämistä aiempaa vahvemmin aidoksi välietapiksi kohti avoimia työmarkkinoita. Kolmannella sektorilla on merkittävä rooli tarjota tukea, palveluja ja erilaisia mahdollisuuksia työntekoon erityisesti henkilöille, jotka tarvitsevat vaihtoehdoisen väylän työllistyäkseen. Keskeistä on myös yrityspalvelujen, yritysten ja yritysverkostojen aiempaa vahvempi sitoutuminen ja sitouttaminen siihen, että haavoittuvassa työmarkkina-asetuksessa oleville löytyy soveltuvia työllistymismahdollisuuksia. Työllisyyttä ja yrittäjyyttä vahvistettiin edelleen monipuolisella, osuvalla ja vetovoimaisella koulutuksella, jota suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä paikallisen työ- ja elinkeinoelämän kanssa erilaisia työelämäläheisiä koulutusmuotoja hyödyntäen.

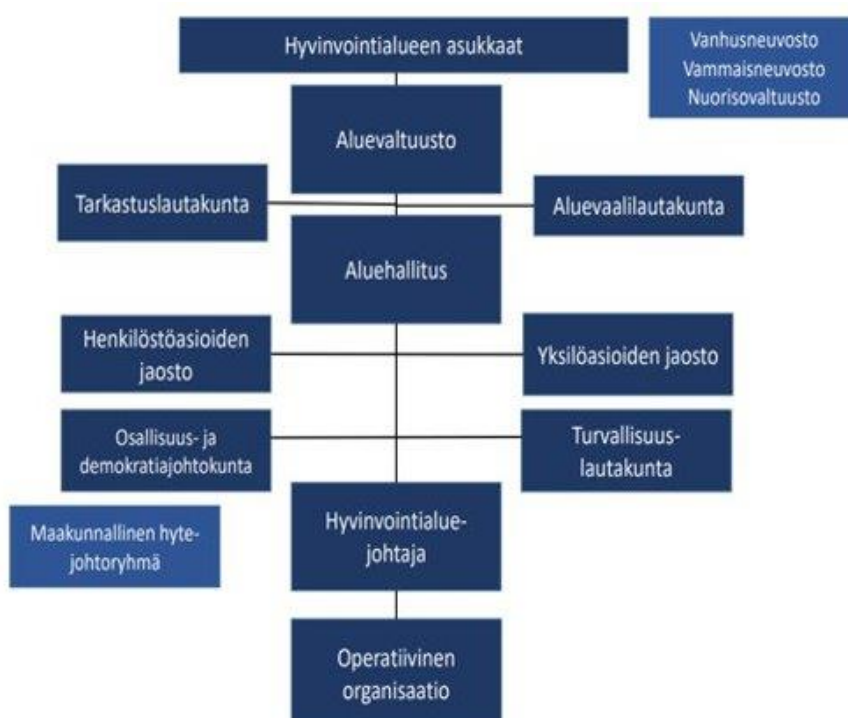

Työllisyyspalvelut ovat uudistumassa merkittävästi koko maassa. TE-palvelujen uusi asiakaspalvelumalli tuli voimaan toukokuussa 2022, ja vuonna 2024 TE-palvelujen järjestämisvastuu siirtyy valtiolta kunnille. On tärkeää pystyä säilyttämään verkostoyhteistyön vahvuudet ja hyvät toimintakäytännöt ja kehittää niitä edelleen. Muutoksia valmistellaan laaja-alaisena yhteistyönä. Yhteistyön kehittämisen painopisteitä lähivuosina ovat sujuvan ja asiakaslähtöisen yhteistyön varmistaminen sekä verkostojohtamisen osaamisen varmistaminen, muutosten tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen sekä 3. sektorin toimintaedellytysten varmistaminen. (Kähäri 2023)

Työllisyysohjelma on luettavissa Etelä-Karjalan hyvinvointialueen verkkosivuilta.

5 Etelä-Karjalan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn rakenne ja yhdyspintatyö

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen toimielinorganisaatio päätettiin vuonna 2022 (kuva 4).

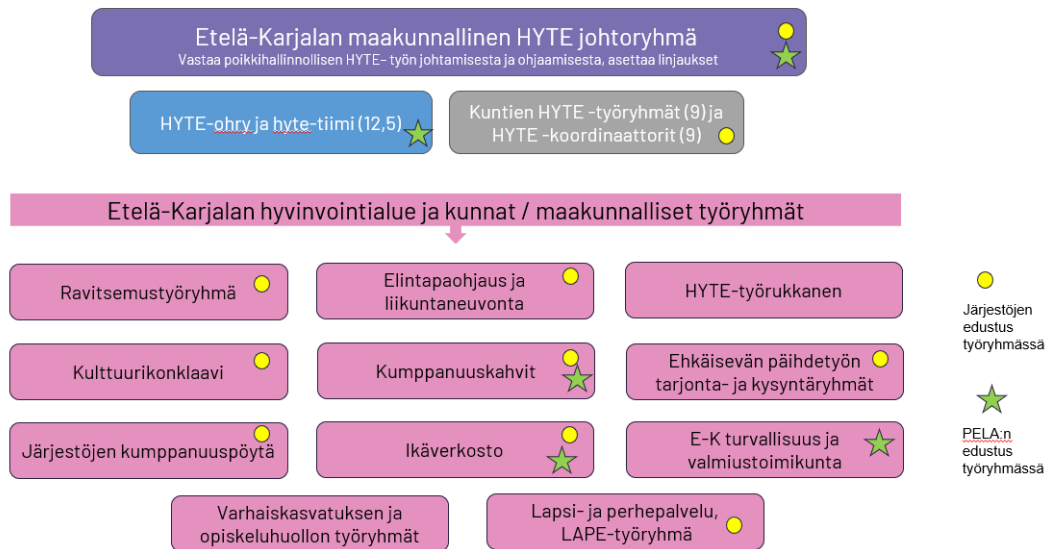
Kuva 4. Etelä-Karjalan hyvinvointialueen päätöksenteon toimielimet. (Rautio 2023)

Hyvinvointialueen osallisuus- ja demokratiajohtokunnan toiminta ja poliittinen ohjaus linkittyy Etelä-Karjalan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteeseen. Osallisuus- ja demokratiajohtokunnan yleisenä tehtävänä on valmistella ja toimeenpanna ne asukasosallistamista ja muuta osallistamistoimintaa, samoin kuin päätöksenteon valmisteluprosesseja koskevat asiat, jotka hallitus on määrännyt sen valmisteltaviksi ja toimeenpantaviksi. Erityisesti osallisuus- ja demokratiajohtokunta vastaa osallistamiseen liittyvien toimintamallien kehittamisestä sekä asiakas- ja asukaspalauteprosessien ja -toimintojen kehittämisen seuraamisesta ja ohjaamisesta. Se seuraa valmisteluun

liittyvää osallistamisen, kuulemisten ja vaikutusten arvioinnin toteutumista, raportoiti siitä aluehallitukselle sekä tekee kehittämissuhteita aluehallitukselle.

Osallisuus- ja demokratiajohtokunta seuraa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen toteutumista alueella yhteistyössä alueen kuntien ja maakunnallisen hyvinvoinnin ja terveyden hyte-johtoryhmän (verkostojohtoryhmän) kanssa. Lisäksi se vastaa kolmannen sektorin toimijoiden vuosittaisten toiminta-avustusten hakuohjeiden julkaisemisesta, hakemusten vastaanottamisesta ja avustuskoosteen laatimisesta aluehallituksen päätöksentekoa varten osana vuosittaista talousarviovalmistelua aluehallituksen toimintasuunnitelmassaan tarkemmin määrittelemien ohjeiden ja toimivaltuuksien mukaisesti. Ensimmäisessä kokouksessaan 29.11.2022 osallisuus- ja demokratiajohtokunta hyväksyi Etelä-Karjalan hyvinvointialueen järjestöavustusmallin ja julkaisi vuoden 2023 järjestöavustusten hakuohjeet. (Rautio 2023)

Etelä-Karjalaan on luotu toimivat maakunnalliset sekä kuntakohtaiset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet. Etelä-Karjalan maakunnallinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on organisoitua ja yhteistyö eri toimijoiden välillä on luontevaa ja vakiintunutta. Etelä-Karjalan alueellista hyvinvointityötä johtaa maakunnallinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtoryhmä. Hyvinvointialueella ja maakunnan kaikissa kunnissa on nimetty hyvinvoinnista ja terveyden edistämisestä vastaava henkilö sekä hyvinvointityöstä vastaavat työryhmät. Etelä-Karjalassa on lisäksi useita maakunnallisia työryhmiä (kuva 5), joiden toiminnassa on mukana kuntaedustajien lisäksi sekä pelastuslaitoksen että järjestöjen edustus. Voi perustellusti todeta, että alueellista hyvinvointityötä tehdään kuntien, järjestöjen ja useiden eri toimijoiden kanssa yhteistyössä. (Rautio 2023)

Kuva 5. Etelä-Karjalan maakunnallinen hyte-rakenne (Rautio 2023).

Maakunnallinen yhdyspintatyön valmistelu aloitettiin elokuussa 2021. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhdyspintatyöryhmä kokoontui vuoden 2022 aikana joka toinen viikko. Yhdyspintatyöryhmän puheenjohtajana toimi Eksoten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen päällikkö. Yhdyspintatyöryhmän rinnalle perustettiin viisi alatyöryhmää, joiden teemat olivat työllisyys, kotoutuminen, järjestöyhteistyö, osallisuus ja indikaattorit. Työryhmät kokoontuivat tarpeen mukaan ja edistivät oman teemansa yhdyspinta-asioita. Yhdyspintatyöryhmän kokoonpano oli seuraava:

Yhdyspinnat - työryhmä Pienryhmä 1. kuntien kanssa (ml. Osallisuus, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja viestintä)	Työryhmä: Aija Rautio, pj. (Eksote), Sanna Natunen (LPR), Kari Kuuramaa (Taipalsaari), Vesa Kultanen (Pela), Tuula Karhula (Eksote), Arja Kujala (Imatra), Päivi Roine (Ympäristötoimi), Tarja Nylund (Eksote), Heini Hyvärinen (Eksote), Jaana Siljander (Eksote), Veli-Pekka Kosonen (henkilöstön edustaja)
--	---

Syyskuussa 2022 sosiaali- ja terveysministeriön tilannekatsauksen mukaan valmiusprosentti Etelä-Karjalan yhdyspintatyön kriittisten toimien osalta oli 100 %. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön ja osallisuuden periaatteet ja rakenteet oli tunnistettu, kartoitettu ja sovittu. Useita

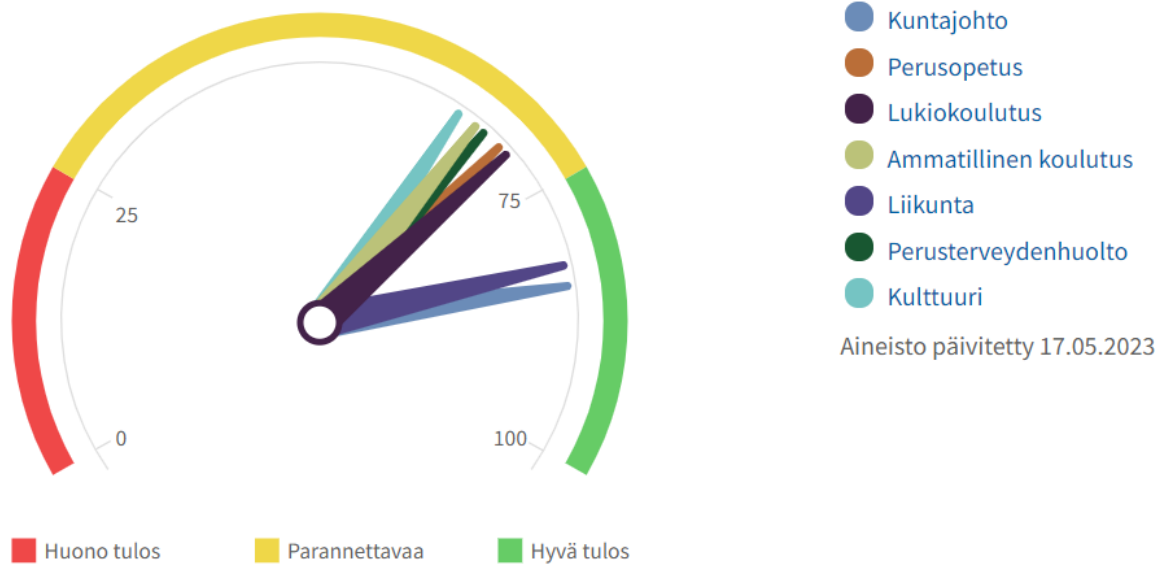
vuosia käytössä olleen HYTE-rakenteen todettiin pienillä muutoksilla palvelevan edelleen sekä maakunnallista yhteistyötä että yhdyspinnan hyvinvointikertomuksen- ja suunnitelman toimeenpanoa. Vuosittaiset, hyvinvointialueille lakisääteiksi tulevat neuvottelut olivat Etelä-Karjalassa toteutuneet jo usean vuoden ajan, samoin kun tulevat lakisääteiset tehtävät. Etelä-Karjalan Pelastuslaitoksen kanssa oli vuosien ajan tehty vahvaa yhteistyötä turvallisuuden saralla niin Eksotessa kuin kunnissakin. Tämän yhteistyön todettiin tulevalla hyvinvointialueella edelleen vahvistuvan ja tiivistyvän. Vuoden 2022 lopussa yhdyspintatyö oli Etelä-Karjalassa hyvässä vauhdissa ja valmis siirtymään hyvinvointialueelle. Yhdyspintatyöryhmän yhteistyö kuntien ja eri toimijoiden kanssa oli keskustelemaa ja hyvää. Keskenkäisiä asioita oli edelleen, mutta niitä sovittiin edistettävän yhdessä vuoden 2023 aikana. (Rautio 2023)

6 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuus ja HYTE-kerroin

6.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuus

Etelä-Karjalan terveydenedistämisen aktiivisuus oli vuonna 2022 TEA-viisarin mukaan suunnilleen samaa tasoa muun maan kanssa. Parhaiten terveyden edistämisen aktiivisuus toteutuu Etelä-Karjalassa kuntajohdossa ja heikoiten kulttuurin saralla (kuva 6 ja taulukko 9). Parhaiten suhteessa koko maan tasoon pärjätään liikuntasektorilla. Valtaosa alueen kunnista on tehnyt päätöksen vaikutusten ennakoarvioinnin käyttöönottamisesta (TEA-viisarin pisteet 83/100) ja kirjallinen toimintaohje ennakoarvioinnista on lähes kaikilla päätöksen tehneillä kunnilla. (THL 2023q)

Kaikki sektorit : Etelä-Karjalan hyvinvointialue 2022

Kuva 6. Terveyden edistämisen aktiivisuus (TEA) Etelä-Karjalassa 2022 (THL 2023q).

Taulukko 9. TEA-viisarin pisteet osa-alueittain 2022 Etelä-Karjalan hyvinvointialueella ja koko maassa (THL 2023q)

Pisteet	Etelä-Karjalan hyvinvointialue	Koko maa
Kaikki sektorit	72	69
Kuntajohto	84	79
Perusopetus	69	65
Lukiokoulutus	70	65
Ammatillinen koulutus	66	64
Liikunta	82	72
Perusterveydenhuolto	67	70
Kulttuuri	64	66

6.2 HYTE-kerroin

Sekä kuntien että hyvinvointialueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä mitataan jatkossa myös HYTE-kertoimella, joka vaikuttaa kuntien ja alueiden rahoituksen valtionosuuden suuruuteen. HYTE-kerroin on laskentatekijä, joka kuntien kohdalla muodostuu 21 indikaattorista. Osa indikaattoreista on toimintaa

kuvaavia prosessi-indikaattoreita, jotka mittaavat nykytilannetta ja kuvaavat, minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on. Osa indikaattoreista on puolestaan tuloksia kuvaavia tulosindikaattoreita, jotka mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä. (THL 2023d)

Kuntien HYTE-kerroin otetaan varsinaisesti käyttöön vuonna 2023, mutta THL on kuitenkin laskenut HYTE-kertoimet kunnille jo vuodelle 2022. Taulukkoon 10 on koottu Etelä-Karjalan kuntien HYTE-kertoimet sekä valtionosuus, joka niiden perusteella olisi maksettu, jos kerroin olisi ollut käytössä jo vuonna 2022.

Taulukko 10. Etelä-Karjalan kuntien HYTE-kertoimet vuonna 2022 (THL 2023b).

HYTE-kerroin 2022	HYTE-kerroin (0-100)	HYTE-kerroin euroa / asukas	HYTE-kerroin (1 000 euroa)
Imatra	64	18,3	468,6
Lappeenranta	78	22	1598,2
Lemi	61	17,4	50,6
Luumäki	63	17,8	79,8
Parikkala	42	11,9	54,2
Rautjärvi	52	14,6	45,2
Ruokolahti	59	16,8	82,7
Savitaipale	70	19,9	64,8
Taipalsaari	61	17,3	79,5

Hyvinvointialueiden HYTE-kerroin otetaan käyttöön vasta vuonna 2026. On kuitenkin tärkeää, että alamme jo ennakoivasti tarkastella HYTE-kertoimen indikaattorien arvoja ja pyrimme vaikuttamaan niihin pitkäjänteisellä työllä. THL:n laskema Etelä-Karjalan hyvinvointialueen HYTE-kerroin vuonna 2022 oli 40, mikä oli viidenneksi heikoin hyvinvointialueiden välisessä vertailussa. Myös hyvinvointialueiden HYTE-kerroin muodostuu prosessi- ja tulosindikaattoreista, mutta ne eroavat kuntien indikaattoreista, joten hyvinvointialueiden ja kuntien HYTE-kertoimet ei ole vertailukelpoisia keskenään. (THL2023c) Lisää tietoa niin kuntien kuin hyvinvointialueiden HYTE-kertoimista löytyy THL:n verkkosivuilta.

LÄHTEET

Ahtiainen S, Peippo U. Ehkäisevän päihdetyön asiantuntijat, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Sähköpostiviesti 21.3.2023.

Eklund J. Kirkkoherra, Sammonlahden seurakunta, Etelä-Karjalan rovastikunnan lääninrovasti. Sähköpostiviesti 5.5.2023.

Eläketurvakeskus. Suomen työeläkkeensaajat. Haettu 20.4.2023 osoitteesta: <https://www.etk.fi/tutkimus-tilastot-ja-ennusteet/tilastot/tyoelakkeensaajat/>

Etelä-Karjalan alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2019–2022. <https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Kulttuurihyvinvointi. Haettu 15.4.2023 osoitteesta: <https://www.ekhva.fi/asiakkaalle/tarvitsetko-apua/voihin/kulttuurihyvinvointi/>

Etelä-Karjalan ilmanlaatu. <https://ekilmanlaatu.net/>

Etelä-Karjalan suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2021–2025. <https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

Etelä-Karjalan työllisyysohjelma. <https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

Etelä-Karjalan vammaispoliittinen ohjelma. <https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

Hakoma R. Johtaja, vammaispalvelut, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Etelä-Karjalan vammaispoliittinen ohjelma, vuosien 2021 ja 2022 raportointi. Sähköposti 7.3.2023.

HE 241/2020. Haettu 22.5.2023 osoitteesta: <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200241#idm45843156862512>

Heino-Kukkurainen M. Erityisasiantuntija, Lappeenrannan kaupunki. Sähköpostiviesti 15.3.2023.

Heiskanen L. Etelä-Karjalan liikunta ja urheilu EKLU. Sähköpostiviesti 19.4.2023.

Hokkanen S. Projektipäällikkö, Ikäystävällinen Etelä-Karjala -hanke. Sähköpostiviestit 20.3.2023 ja 6.4.2023.

Imatran seudun ympäristötoimi. Imatran ja Lappeenrannan ilmanlaatu vuonna 2022. Haettu 3.4.2023 osoitteesta:
https://www.imatra.fi/sites/default/files/2023-04/vrap_2022.pdf

Inna M. Vs toimintakyky- ja hoivapalvelujen johtaja, Etelä-Karjalan hyvinvointialue.
Sähköpostiviesti 21.4.2023

Kaikkien Etelä-Karjala. Kotouttamisohjelma vuosille 2021–2024.
<https://www.ekhva.fi/eksote/tietoa-meista/paatoksenteko/hyvinvointikertomus/>

Karels R. Vapaaehtoistoiminnan koordinaattori, Etelä-Karjalan hyvinvointialue.
Sähköpostiviesti 23.3.2023.

Kirmanen T. Vs. perhepalvelujohtaja, aikuisten monialaisten palvelujen johtaja, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Sähköpostiviesti 20.4.2023.

Kähäri T. Toimintayksikön esimies, Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP), Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Sähköpostiviesti 10.3.2023.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 980/ 2012. Haettu 21.4.2023 osoitteesta:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980#L2P5>

Lehmusaho M. Ravitsemusterapeutti, Etelä-Karjalan hyvinvointialue.
Sähköpostiviestit 1.2.2023 ja 8.3.2023.

Maijanen H. Osallisuus- ja järjestöasiantuntija, Etelä-Karjalan hyvinvointialue.
Sähköpostiviesti 9.5.2023.

MIELI Etelä-Karjalan mielenterveys ry. Hyvä mieli! -hanke. Haettu 8.5.2023 osoitteesta: <https://www.mielenterveysseurat.fi/etela-karjala/hyva-mieli-hanke/>

Nuorten paino hallintaan. Haettu 17.4.2023 osoitteesta:
<https://nuortenpainohallintaan.fi/hanke/>

Nylund T. Johtaja, perhepalvelut, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Sähköpostiviesti 7.2.2023.

Pelastustoimen PRONTO-järjestelmä. Liikenneonnettomuudet Etelä-Karjalassa vuonna 2022. Haettu 25.5.2023 osoitteesta:
<https://prontonet.fi/Pronto3/online1/Tp30P09.htm>

Pietinen H. Toimintayksikön esimies, koulukuraattoripalvelut, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Sähköpostiviesti 2.5.2023.

Piirainen M. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntija, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. 26.4.2023.

Rautio A. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen päällikkö, Etelä-Karjalan hyvinvointialue. 31.5.2023.

Starck H. Erityisasiantuntija, Ikäinstituutti. Sähköpostiviesti 26.4.2023

THL 2020. Ilmansaasteet. Haettu 30.3.2023 osoitteesta:

<https://thl.fi/fi/web/ymparistoterveys/ilmansaasteet>

THL 2022a. Diabeteksen kustannukset. Haettu 15.3.2023 osoitteesta:

<https://thl.fi/fi/web/kansantaudit/diabetes/diabeteksen-kustannukset>

THL 2022b. Lihavuuteen liittyvä sairastuvuus -karttapalvelu. Haettu 24.3.2023 osoitteesta:

https://experience.arcgis.com/experience/c306248cfe5d406daced9f8ff276821/page/Lihavuusennuste-2022-2032/?data_id=dataSource_47-17942451633-layer-3%3A8%2CdataSource_48-17942451633-layer-3%3A8%2CdataSource_49-17942451633-layer-3%3A8%2CdataSource_51-17942451633-layer-3%3A8%2CdataSource_50-17942451633-layer-3%3A8%2CdataSource_52-17942451633-layer-3%3A8%2CdataSource_70-17c8e739e9b-layer-2%3A8%2CdataSource_69-17c8e739e9b-layer-2%3A8&org=HYKO

THL 2022c. Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön. Haettu 27.3.2023

osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdetyo/verkko-pakka-ehkaisevaan-paihdetyohon> viitattu 27.3.2022

THL 2022d. Tapaturmat Suomessa. Haettu 31.3.2023 osoitteesta:

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/turvallisuuden-edistaminen/tapaturmien-ehkaisy/tapaturmat-suomessa>

THL 2023a. Gini-kerroin. Sotkanetin tulostaukukko. Haettu 2.5.2023 osoitteesta:

https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s_YNBgA=&region=szY0tDYMiTfPDQmySCu1NimxNvEAAA==&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024

THL 2023b. Etelä-Karjalan kuntien HYTE-kertoimet. Haettu 30.5.2023 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szbMKrHWNYxPAwA=&region=szY0tDYMiTfPDQmySCsFAA==&year=sy5zBgA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2023c. HYTE-kerroin – kannustin hyvinvointialueille. Haettu 24.4.2023

osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/hyte-kerroin-kannustin-hyvinvointialueille>

THL 2023d. HYTE-kerroin – kannustin kunnille. Haettu 24.4.2023 osoitteesta:

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille>

THL 2023e. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 15.3.2023 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s44KAQA=&region=szZ3tc7U>

[M702ygcA&year=sy5zAgA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146672/Tilastoraportti%2030_2023_Terveysindeksi_julkaisu_s.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

THL 2023f. Kansallinen terveystilastus 2019–2021. Tilastoraportti 30/2023. Haettu 31.5.2023 osoitteesta:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146672/Tilastoraportti%2030_2023_Terveysindeksi_julkaisu_s.pdf?sequence=1&isAllowed=y

THL 2023g. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 11.5.2023 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s47ytTbVM7TWTUkFAA==&region=s07MtDZxt87VMwQA&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2023h. Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 24.4.2023 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s86vBAA=&region=szZ3tc7UM702ygcA&year=sy5ztjbR0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2023i. Koulutustasomittain. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 24.4.2023 osoitteesta:<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szYKAgA=&region=szY0tDYMitfPDQmySCu1NimxNvEAAA==&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2023j. Kunnan yleinen pienituloisuusaste. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 11.5.2023 osoitteesta:

https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s_YtAgA=&region=szY0tDYMitfPDQmySCu1NimxNvEAAA==&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024

THL 2023k. Lapsiperheet. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 24.4.2023 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szbSt9ZNsjZMDrbWNUwtAwA=&region=szY0tDYMitfPDQmySCu1NimxNvEAAA==&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2023l. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 29.5.2023 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szMcrLWLciy1k1xtdY1BAA=&region=s07MtDbxAAA=&year=sy5ztjbW0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2023m. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 25.5.2023 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s3Z0t9Y1BAA=&region=s07MtDbxAAA=&year=sy5ztjbW0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2023n. Poliisin tietoon tulleet rikokset. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 9.5.2021 osoitteesta:

https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s_Z1s9bNjs-x1i0AAA==&region=s07MtDbxAAA=&year=sy5ztjbW0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024

THL 2023o. Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 24.5.2023 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szbMTglA&region=szY0tDYMiTfPDQmySCu1NimxNvEAAA==&year=sy5ztjbW0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2023p. Tapaturmakuolleisuus / 100 000 asukasta. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 27.3.2023 osoitteesta:

https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s_Z1AQA=&region=s07MtDZxt87VMwQA&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024

THL 2023q. TEAviisari. Haettu 30.5.2023 osoitteesta:

<https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?r=HVALUE11>

THL 2023r. Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 31.3.2023 osoitteesta:

https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s_YpAQA=&region=szY0tDYMiTfPDQmySCu1trQAAA==&year=sy5ztjbR0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024

THL 2023s. Väestöllinen huoltosuhde. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 24.4.2023 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s04Ks9a1NAYA&region=szY0tDYMiTfPDQmySCu1NimxNvEAAA==&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

THL 2023t. Yhden hengen asuntokunnat, % asuntokunnista. Sotkanetin tulostaulukko. Haettu 22.5.2023 osoitteesta:

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szY1AQA=&region=szY0tDYMiTfPDQmySCu1NimxNvEAAA==&year=sy5ztjbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

Tilastokeskus 2023. Väestörakenne 2022. Haettu 4.4.2023 osoitteesta:

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px/table/tableViewLayout1/

Tourunen R. Kokemusasiantuntijatoiminta ja kulttuurihyvinvointi Etelä-Karjalan hyvinvointialueella. Sähköpostiviesti 3.4.2023.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2022. Työnvälitystilasto, Kaakkois-Suomen Työllisyyskatsaus, joulukuu 2022. Haettu 25.5.2023 osoitteesta: https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/46111843/Tyollisyyskatsaus_joulukuu+2022.pdf/b5f42baf-71d6-463e-7ab7-c06a48a2459a?t=1674798621166

Työ- ja elinkeinoministeriö 2023. Kotoutumislain uudistus. Haettu 8.5.2023
osoitteesta: <https://kotoutuminen.fi/kotoutumislain-uudistus>

Vuori I. Elintapojen terveystaikutukset. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim
2015;131(8):729-36. Haettu 19.4.2023 osoitteesta:
<https://www.duodecimlehti.fi/duo12209>

Etelä-Karjalan hyvinvointialue

Kirjaamo

Valto Käkelän katu 3

53130 Lappeenranta

Vaihde 05 352 000

Faksi 05 352 7800

etunimi.sukunimi@ekhva.fi

www.ekhva.fi

Y-tunnus: 3221313-1

Asiakirja päättyy tähän.